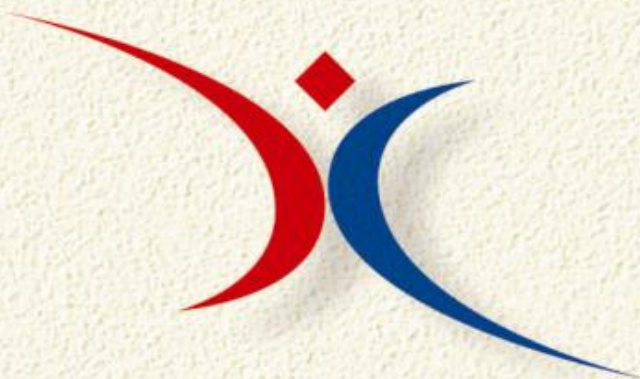

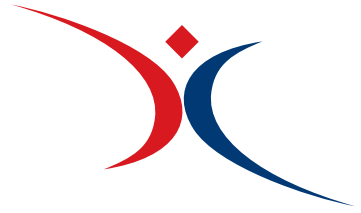
HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR

Uvod u kvalifikacije

Vlada Republike Hrvatske

ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa ■ ministry of science, education and sports

HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR

Uvod u kvalifikacije

Ružica Beljo Lučić

Alenka Buntić Rogić

Mihaela Dubravac Šigir

Mile Dželalija

Suzana Hitrec

Sonja Kovačević

Marinela Krešo

Mirela Lekić

Kornelija Mrnjaus

Marija Rašan Križanac

Mirna Štajduhar

Marina Tatalović

HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR

Uvod u kvalifikacije

Copyright © 2009.

prof. dr. sc. Ružica Beljo Lučić, mr. sc. Alenka Buntić Rogić, Mihaela Dubravac Šigir, prof. dr. sc. Mile Dželalija, Suzana Hitrec, dr. sc. Sonja Kovačević, Marinela Krešo, Mirela Lekić, doc. dr. sc. Kornelija Mrnjauš, mr. sc. Marija Rašan Križanac, Mirna Štajduhar, Marina Tatalović

Nakladnik

Vlada Republike Hrvatske
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

Uredništvo

Prof. dr. sc. Mile Dželalija
Dr. sc. Radovan Fuchs
Prof. dr. sc. Slobodan Uzelac
Marina Tatalović
Natalija Zorić

Lektura

Jelka Pavišić

Prijelom

Autori

Tisak

Digital point tiskara d.o.o. Viškovo, Rijeka

Naklada

1000 primjeraka

Ova publikacija izrađena je uz financijsku pomoć Europske komisije i Agencije za znanost i visoko obrazovanje. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledište Europske komisije.

HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR

Uvod u kvalifikacije

Uredio:

Mile Dželalija

Autori:

Ružica Beljo Lučić

Alenka Buntić Rogić

Mihaela Dubravac Šigir

Mile Dželalija

Suzana Hitrec

Sonja Kovačević

Marinela Krešo

Mirela Lekić

Kornelija Mrnjaus

Marija Rašan Križanac

Mirna Štajduhar

Marina Tatalović

Zagreb, kolovoz 2009.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 716517

DŽELALIJA, Mile (ur.)

HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR – Uvod u kvalifikacije / Ružica Beljo Lučić, Alenka Buntić Rogić, Mihaela Dubravac Šigir, Mile Dželalija, Suzana Hitrec, Sonja Kovačević, Marinela Krešo, Mirela Lekić, Kornelija Mrnjauš, Marija Rašan Križanac, Mirna Štajduhar, Marina Tatalović, 2009. – 65 stranica

ISBN 978-953-6569-65-6

Predgovor

“Hrvatski kvalifikacijski okvir – Uvod u kvalifikacije” djelo je koje sadrži teorijsku osnovu za izradu Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira (HKO), dajući temeljne podatke, upute i objašnjenja kao preduvjet razumijevanja središnjeg pojma – kvalifikacije.

Društveno opravdanje izrade HKO-a prikazano je u dokumentu Polazne osnove Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira kojeg je Vlada Republike Hrvatske prihvatila u srpnju 2007. godine, nakon čega je osnovano Povjerenstvo za izradu Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira kao tijelo Vlade Republike Hrvatske u kojem sudjeluju predstavnici svih dionika i socijalnih partnera.

Nakon usvajanja plana aktivnosti izrade HKO-a za razdoblje od 2008. do 2012. godine, daljnji rad na izradi HKO-a započeo je osnivanjem Operativnog tima za potporu Povjerenstvu za izradu HKO-a u travnju 2008. godine, kojeg je imenovalo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Članovi su predstavnici državnih i javnih obrazovnih institucija, te gospodarskih udruženja.

Operativni je tim kroz niz radionica i rasprava izradio prijedloge dokumenata koji su uvjet za izradu Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira. Istovremeno se uspostavljala i razvijala suradnja s europskim tijelima, kao i sudjelovanja na međunarodnim i domaćim skupovima, konferencijama i radionicama, gdje su se prezentirala dosadašnja postignuća, vodile rasprave i donosili zaključci. Na taj je način do sada realiziran predviđeni dio Plana aktivnosti, rezultat kojih je nekoliko temeljnih dokumenata. Najvažniji su Pojmovnik Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira i radne skupine za izradu standarda kvalifikacija koje je Povjerenstvo prihvatilo kao koncept u prosincu 2008. godine, a kao konačne dokumente u lipnju 2009. godine. U Pojmovniku HKO-a uvedeni su i objašnjeni mnogi pojmovi, prezentirani mjerljivi pokazatelji razina (deskriptori), navedene osnovne sastavnice i svojstva kvalifikacije uz prikaz daljnjih koraka na razvoju HKO-a. U dokumentu radne skupine za izradu standarda kvalifikacija određen je popis i struktura radnih skupina, uvjeti za njihov rad, zadaće i ishodi, kompetencije članova, te njihovo imenovanje.

Ova je knjiga prva u nizu knjiga o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, a zadaća joj je dosadašnje iskustvo i rad povezati u prihvatljivu cjelinu na takav način da potrebne pojmove, postupke, planove i aktivnosti prezentira široj stručnoj javnosti, te da posluži kao podsjetnik, uputa i pomoć Operativnom timu i radnim skupinama u početnoj provedbi Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira.

Knjiga je podloga za provedbu prve faze HKO-a u kojoj će biti stvorena pregledna i prije svega, realna slika sustava kvalifikacija koje postoje u našem društvu. Pritom

će se voditi računa o prihvatljivom uklapanju u koncept Europskoga kvalifikacijskog okvira (EKO) koji ima zadaću povezati nacionalne okvire i učiniti ih međusobno prepoznatljivima, prihvatljivima i pouzdanima. Treba naglasiti da je cilj, kako HKO-a, tako i EKO-a, potaknuti cjeloživotno učenje i opću pokretljivost građana.

HKO daje temelj za razumijevanje i transparentan pregled postojećih kvalifikacija, njihov međusobni odnos, kao i za razvoj novih kvalifikacija. Treba reći da se sveobuhvatno usustavljivanje kvalifikacija odnosi na sve kvalifikacije koje pojedinac ima, neovisno o načinu na koji ih je stekao. To dovodi do učinkovitijega povezivanja potreba tržišta rada s obrazovnom ponudom i vrjednovanjem njezinih ishoda.

Uvođenje kompetencijskog pristupa i naglašavanje ishoda učenja novost je koja mijenja pristup dosadašnjem planiranju i programiranju odgojno-obrazovnog procesa, a predstavlja osnovu za uvođenje svake pojedine kvalifikacije. Ishodi učenja u HKO-u prikazuju se i vrjednuju kroz znanja i vještine, te pripadajuću samostalnost i odgovornost. Također se uvode četiri osnovna svojstva kvalifikacije: razina, obujam, profil, te kvaliteta kao mjera njene pouzdanosti.

U knjizi su dane upute za uređivanje postojećeg stanja, priznavanje i uvažavanje potreba društva i pojedinca, te za razvoj i uvođenje novih kvalifikacija, nužnost promjena u zakonodavstvu, kao i svih ostalih povezanih aktivnosti. Ujedno se omogućava stjecanje potrebnih kompetencija za rad u radnim skupinama na izradi standarda kvalifikacija. Namijenjena je i svima koji se bave kvalifikacijama, od obrazovnog sustava i gospodarstva, državnih i javnih institucija, društva općenito do svakog pojedinca.

prof. dr. sc. Slobodan Uzelac

potpredsjednik Vlade RH i
predsjednik Povjerenstva za izradu
Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira

Uvodna riječ

Ovo je djelo rezultat neposrednog rada autora i uredništva, kao i pomoći mnogih pojedinaca, grupa i ustanova.

Zahvaljujemo Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa za pomoć i potporu koju su davali tijekom razvoja Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira čime je stvoreno bogato razumijevanje za izradu ovog djela.

Zahvaljujemo svim članovima Povjerenstva za izradu Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira i Operativnog tima za potporu Povjerenstvu za izradu Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira na mnogim savjetima i komentarima, te na potpori koju su davali prije i tijekom izrade ove knjige.

Zahvaljujemo Europskoj zakladi za stručnu izobraznu (European Training Foundation, ETF) za stručnu i financijsku potporu, za mnoge savjete i komentare, te omogućivanje veće vidljivosti Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira.

Zahvaljujemo Europskoj komisiji i Agenciji za znanost i visoko obrazovanje za financijsku pomoć pri objavljivanju ove knjige.

Zahvaljujemo učenicima, studentima, nastavnicima i drugim kolegama sa sveučilišta, srednjih i osnovnih škola, agencija, centara i zavoda, te gospodarskih institucija za mnoge primjere iz prakse, čime se olakšava priprema provedbe Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira.

Zahvaljujemo i svim drugim pojedincima i ustanovama koji su na različite načine pomogli brojnim savjetima i komentarima tijekom mnogih prezentacija i razgovora. Dolaze iz gospodarstva, udruga i sindikata. To su učenici i studenti, mnogi roditelji, odgajatelji, nastavnici, sveučilišni profesori i znanstvenici, poslodavci i njihovi djelatnici. Mnoge su njihove ideje duboko ugrađene u ovo djelo.

Unaprijed zahvaljujemo i za sve kritike i savjete koji će izrasti korištenjem ovoga djela.

Autori

Predgovor	5
Uvodna riječ	7
1. Uvod	11
2. Osnovni pojmovi	13
2.1. Kvalifikacijski okvir i kvalifikacijski sustav	13
2.2. Kompetencije, ishodi učenja, kvalifikacija	16
2.2.1. Kompetencije	16
2.2.2. Ishodi učenja	18
2.2.3. Kvalifikacija	19
2.3. Osnovna svojstva kvalifikacije i ishoda učenja	20
2.4. Dodatno o kvalifikaciji	23
2.4.1. Standard kvalifikacije	23
2.4.2. Stjecanje kompetencija, ishoda učenja i kvalifikacije	24
2.4.3. Podjela kvalifikacija u skupine	26
2.4.4. Uloga kvalifikacije	27
2.4.5. Pouzdanost kvalifikacije	27
2.5. Pitanja za vježbu	28
3. Pregled izrade Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira	33
3.1. Povjerenstvo za izradu HKO-a	33
3.2. Ciljevi HKO-a	34
3.3. Načela pri izradi i razvoju HKO-a	35
3.4. Aktivnosti i rezultati pri izradi HKO-a	36
3.5. Pitanja za vježbu	38
4. Pregled ostalih povezanih aktivnosti	39
4.1. Bolonjska deklaracija	39
4.2. Lisabonska strategija	39
4.3. Kopenhaška deklaracija	39
4.4. INSTRUMENT PRETPRISTUPNE POMOĆI (IPA)	40
4.5. Europski kvalifikacijski okvir	40
4.6. Državna matura	41
4.7. Hrvatski nacionalni obrazovni standard	41
4.8. Nacionalni okvirni kurikulum	42

4.9.	Priznavanje inozemnih kvalifikacija	42
4.10.	Osiguravanje kvalitete	42
4.11.	Pitanja za vježbu	43
5.	Osnovna svojstva ishoda učenja i kvalifikacije	44
5.1.	Profil	44
5.2.	Razina	44
5.3.	Obujam	45
5.4.	Kvaliteta	45
5.4.1.	Osobna dimenzija kvalitete	45
5.4.2.	Institucijska dimenzija kvalitete	45
5.5.	Određivanje svojstava ishoda učenja i kvalifikacije	46
5.5.1.	Određivanje razine ishoda učenja	47
5.5.2.	Određivanje obujma ishoda učenja i kvalifikacije	51
5.5.3.	Određivanje razine kvalifikacije	52
5.5.4.	Određivanje profila ishoda učenja i kvalifikacije	54
5.6.	Zapisivanje ishoda učenja	54
5.6.1.	Aktivni glagoli	56
5.7.	Pitanja za vježbu	57
6.	Standard kvalifikacije	58
7.	Postupak izrade standarda kvalifikacije	60
7.1.	Standard zanimanja	61
8.	Treneri radnih skupina	62
8.1.	Cilj trenera	62
8.2.	Aktivnosti i zadaće trenera	62
8.3.	Ishodi učenja trenera	62
9.	Literatura	64
10.	Dodatak	65
10.1.	Upute za izradu standarda kvalifikacije u prvoj fazi provedbe HKO-a	65

1. Uvod

Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) predstavlja bitan uvjet za uređenje sustava cjeloživotnoga učenja koje čini okosnicu društva znanja i socijalne uključenosti. Zasniva se na hrvatskoj obrazovnoj tradiciji, obuhvaća sadašnje stanje, te potrebe razvoja gospodarstva, pojedinca i društva u cjelini. Istovremeno uvažava odrednice Europskoga kvalifikacijskog okvira (EKO), europske smjernice i međunarodne propise, što je dio vanjske politike Republike Hrvatske. Izgradnja konkurentnoga europskog (time i hrvatskog) gospodarskog prostora zahtijeva pokretljivost kompetencija (što uključuje i pokretljivost građana), te njihovo prepoznavanje i korištenje na dobrobit radnika, poslodavaca i cijele zajednice. HKO je instrument koji će ispravnom provedbom olakšati zapošljivost, te osobni razvoj pojedinaca za izgradnju socijalne uključenosti, što je posebno važno za društva u kojima su, kako ekonomske i tehnološke promjene tako i starenje stanovništva nametnule cjeloživotno učenje kao životnu i društvenu nužnost obrazovne i gospodarske politike.

Hrvatski kvalifikacijski okvir ima zadaću povezati ishode učenja koji se postižu u svim obrazovnim institucijama, te ih postaviti u međusobne odnose u Republici Hrvatskoj i međunarodnoj razini. Njime se postavljaju jasni kriteriji kvalitete stjecanja skupa kompetencija koje sudionik obrazovanja može očekivati da će imati nakon završetka obrazovanja za kvalifikaciju određene razine i obujma. HKO predstavlja jedinstven sustav koji omogućuje da se ishodi učenja mjere i uspoređuju jedni s drugima, a ima jednostavnu temeljnu građu te sadržava cjelovit i minimalan broj osnovnih elemenata. Važnost se HKO-a ogleda i u kvalitetnijem povezivanju potreba tržišta rada s provođenjem školskih i obrazovnih programa te u vrjednovanju svih ishoda učenja.

Ovom knjigom dajemo teorijsku osnovu provedbe Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira, a pregledanost postizemo podjelom knjige u deset poglavlja.

U drugom poglavlju uvodimo osnovne pojmove i njihove nazive, kratka objašnjenja, odgovarajuće ilustracije, primjere, te pitanja i odgovore. Pojmove tematski strukturiramo s ciljem dodatnog razumijevanja.

U trećem i četvrtom poglavlju dajemo izvorišta i pregled razvoja Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira te kratki pregled drugih povezanih aktivnosti.

Petim poglavljem otvaramo temeljno razumijevanje osnovnih elemenata Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira i njihovih osnovnih svojstava, dajući bogata objašnjenja, ilustracije, primjere, te pitanja i odgovore. Dodatno dajemo zadatke za vježbu.

U šestom poglavlju opisujemo standard kvalifikacija, a sedmim poglavljem detaljan opis postupka izrade standarda kvalifikacije.

Knjigu je moguće koristiti cjelovito i djelomično počevši od bilo kojeg poglavlja s redoslijedom po slobodnoj volji. No, u slučajevima kada se pojave pitanja, dobro je potražiti odgovor u onom poglavlju koje taj odgovor nudi, ili čak kombiniranjem više poglavlja. Pitanja, odgovori i zadaci ne služe samo za djelomična samovrjednovanja već i za utvrđivanje i dopunu stečenim kompetencijama.

Knjigu mogu koristiti i sve druge osobe koje imaju interes za stjecanje novih kvalifikacija, bilo kao osobe koje će kroz obrazovne institucije stvarati uvjete za formalno stjecanje budućih kvalifikacija, bilo onih kojima trebaju takve kompetencije i kvalifikacije u interesu gospodarstva, izgradnji politike, te strategije razvoja. Ovdje će naći temeljno razumijevanje uloge kvalifikacija i prepoznavanja interesa pojedinaca, grupa, ustanova i društva. Mnoga dosadašnja burna zbivanja u društvu lakše bi se rješavala, brže dovodila do međusobnih razumijevanja i dogovora uz kompetencije koje se mogu steći ovom knjigom.

Knjiga se jednako može koristiti i u drugim zemljama.

2. Osnovni pojmovi

U ovom poglavlju uvodimo i objašnjavamo osnovne pojmove koji se pojavljuju u Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, a jednako tako i u kvalifikacijskim okvirima drugih zemalja. Pojmove smo tematski podijelili s ciljem dodatnog i dubljeg razumijevanja. Za svaki pojam dajemo prikladan naziv uz kratki, ali cjeloviti opis ili definiciju, nakon čega ih dodatno objašnjavamo uz odabrane primjere, ilustracije, te pitanja i odgovore.

2.1. Kvalifikacijski okvir i kvalifikacijski sustav

Nacionalni kvalifikacijski sustav – NKS (*engl. National Qualifications System – NQS*) označava sve postupke i instrumente koji vode do priznavanja ishoda učenja u određenoj zemlji.

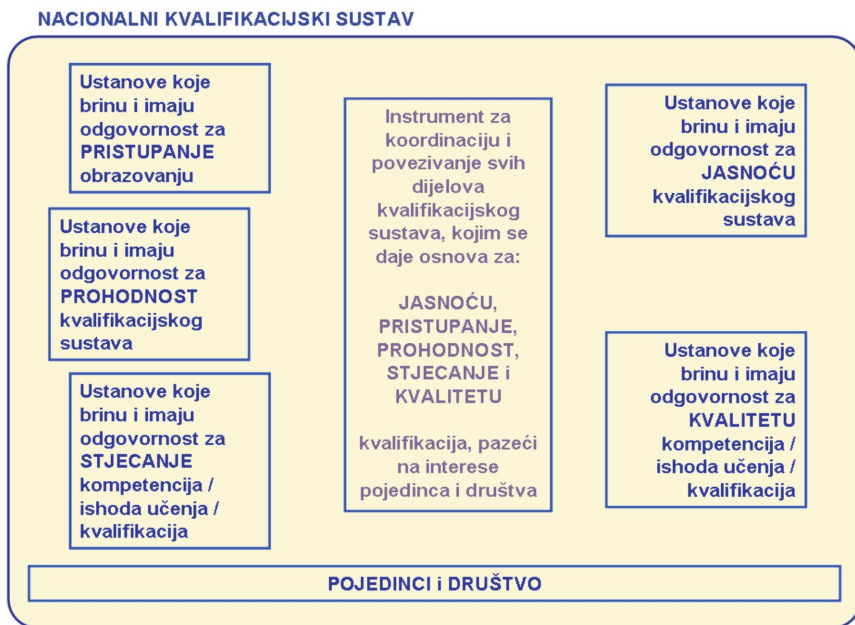
Primjer: Hrvatski kvalifikacijski sustav – HKS (*engl. Croatian Qualifications System – CROQS*), kao kvalifikacijski sustav u Republici Hrvatskoj.

HKS uključuje brigu o jasnoći sustava, pristupanju, prohodnosti, stjecanju i provedbi vrjednovanja ishoda učenja, te dodjeli kvalifikacija u okviru institucionalnih postupaka osiguravanja kvalitete, a sukladno Hrvatskom kvalifikacijskom okviru.

Za optimalno organiziranje nacionalnoga kvalifikacijskog sustava polazi se od ciljeva i ishoda koji se trebaju ostvarivati, te svih aktivnosti i zadaća koje je potrebno provoditi za njihovo uspješno ostvarenje, uključujući i sve aktivnosti za osiguravanje pouzdanosti svih dijelova kvalifikacijskog sustava. Unutar kvalifikacijskog sustava, ustanove se trebaju ustrojavati ovisno o opravdanosti uvođenja odgovarajućih postupaka i instrumenata te preuzimanja odgovornosti uspješnog provođenja dogovorenih aktivnosti i postizanja dogovorenih ishoda. Na taj način te ustanove postaju živi dio nacionalnoga kvalifikacijskog sustava te društvu korisne upravo onako kako je i predviđeno. Ako nije jasna linija samostalnosti i odgovornosti tih ustanova (na osnovi znanja i vještina pojedinaca) prema svim resursima, kao i aktivnostima i ishodima, tada nije jasna ni njihova uloga u društvu, čime prestaje opravdanost postojanja tih ustanova unutar kvalifikacijskog sustava. No, to ne znači da HKS ne uključuje i postupke kroz koje se stječu kompetencije neformalnim i informalnim učenjem.

Naprimjer, Agencija za znanost i visoko obrazovanje dio je Hrvatskoga kvalifikacijskog sustava time što je preuzela odgovornost za osiguravanje i unaprjeđivanje kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju. Osim toga, Agencija je preuzela odgovornost za uspješno provođenje i postizanje rezultata i u drugim aktivnostima u znanosti i visokom obrazovanju, gdje ističemo jedan dio u osiguravanju jednakosti pristupanja

sustavu visokog obrazovanja, priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija za potrebe zapošljavanja u Republici Hrvatskoj i druge rezultate u tom dijelu sustava.

Ilustracija 2.1: Nacionalni kvalifikacijski sustav.

Europski kvalifikacijski okvir – EKO (engl. *European Qualifications Framework – EQF*) je instrument uspostave razina kvalifikacija ustrojen tako da djeluje kao sredstvo prepoznavanja i razumijevanja kvalifikacija između nacionalnih kvalifikacijskih okvira.

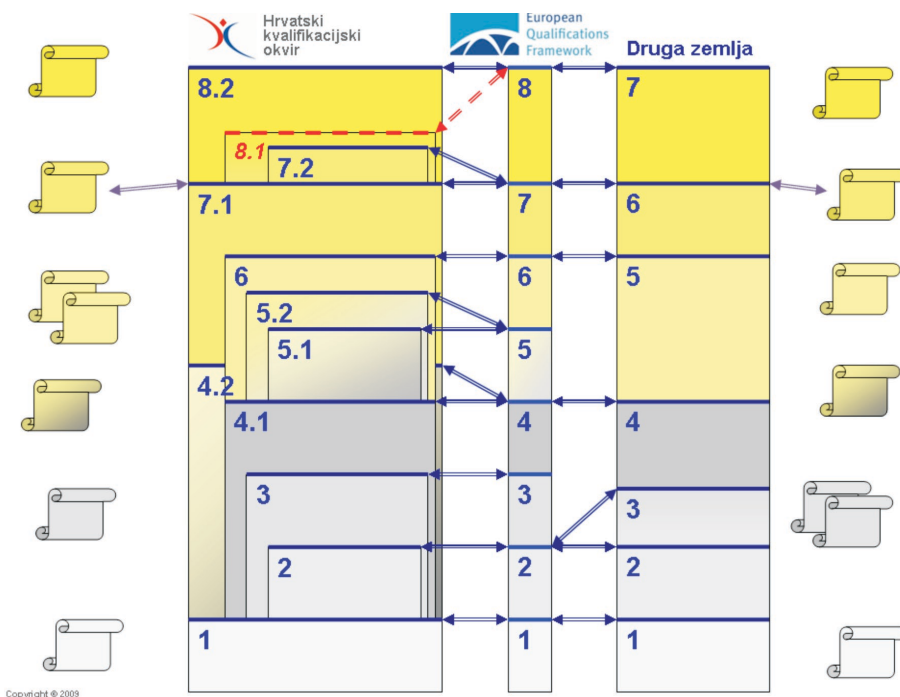
EKO daje smjernice za razvoj različitih kvalifikacijskih sustava i kvalifikacijskih okvira u Europi s ciljem olakšavanja profesionalne mobilnosti i cjeloživotnog učenja. Za EKO se kaže da je okvir okvira, čime je i stekao naziv "*Meta-framework*". Omogućava međusobno razumijevanje i usporedbu svih razina kvalifikacijskih sustava (u kojima su razine implicitno uvedene) ili nacionalnih kvalifikacijskih okvira (u kojima se razine eksplicitno definiraju i opisuju).

EKO nije okvir kojim se uređuju pojedine kvalifikacije niti uređuju pojedini kvalifikacijski sustavi.

Bolonjski proces (engl. *Bologna Process*) je instrument uspostave i harmonizacije kvalifikacija u sustavu visokog obrazovanja stečenih u Europskim zemljama kojima se daju osnove za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacija, a odnosi se samo na formalno obrazovanje.

EKO i Bolonjski proces imaju preklapanja i sličnosti u poticanju transparentnosti, dijelu osiguranja kvalitete, jasnoći prikaza razina složenosti kvalifikacija i poticanju

zapošljavanja. No, postoje temeljne razlike između njih. Bolonjski proces harmonizira visokoškolske sustave različitih zemalja, a EKO ne teži nužno harmonizaciji, već ostaje na povezivanju i olakšavanju međusobnoga razumijevanja svih stečenih kvalifikacija među različitim zemljama. Bolonjski proces uvodi tri razine obrazovanja (preddiplomsku, diplomsku i poslijediplomsku), uz mogućnost uvođenja među-razine, tzv. “short-cycle”. Osnovne tri razine odgovaraju 6., 7. i 8. razini EKO-a, a “short-cycle” 5. razini.

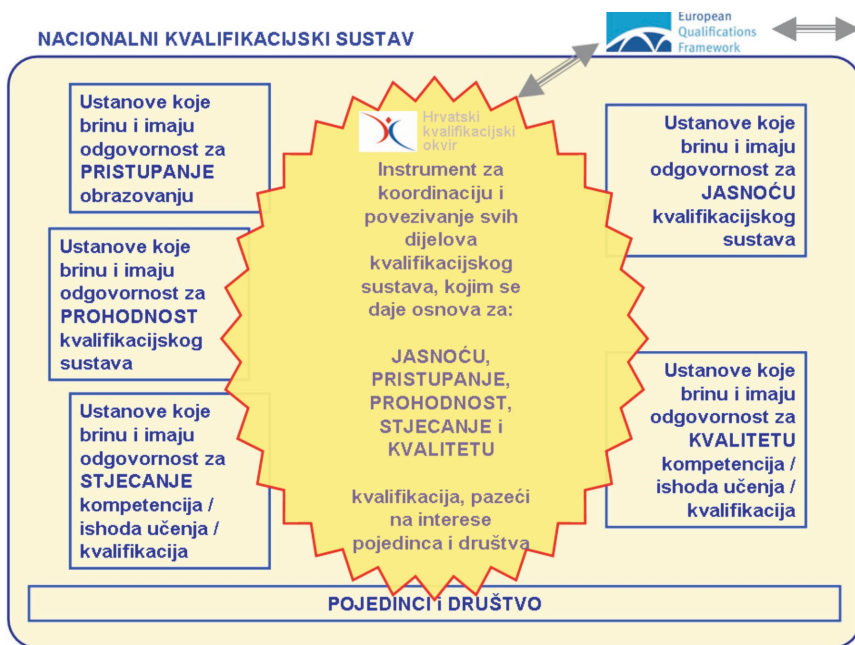
Ilustracija 2.2: EKO kao instrument uspostave razina kvalifikacija različitih zemalja. Za primjer uzimamo Hrvatsku i razine kvalifikacija HKO-a.

EKO daje općenitije pokazatelje razina u odnosu na Bolonjski proces (koji se više orijentira na akademsku pripadnost). To je, naravno, zbog toga što se EKO-om nastoje obuhvatiti svi obrazovni podsustavi i oblici stjecanja kompetencija, a ne samo formalno učenje u sustavu visokog obrazovanja, što je slučaj s Bolonjskim procesom. Iako su pokazatelji razina različiti, 5., 6., 7. i 8. razina složenosti kod EKO-a i Bolonjskog procesa su ekvivalentne.

Nacionalni kvalifikacijski okvir – NKO (*engl. National Qualifications Framework – NQF*) je instrument uspostave kvalifikacija stečenih u određenoj zemlji, kojim se daju osnove za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacija.

Primjer: Hrvatski kvalifikacijski okvir – HKO (*engl. Croatian Qualifications Framework – CROQF*).

Nacionalni kvalifikacijski okvir (naprimjer, Hrvatski kvalifikacijski okvir) koordinira i povezuje sve dijelove Nacionalnoga kvalifikacijskog sustava, pazeći na interese pojedinca i društva, uključujući potrebe i obveze gospodarstva. Nacionalnim se kvalifikacijskim okvirom uvodi skup kriterija kojim se stvara osnova za prihvatljivu jasnoću, pristupanje, prohodnost (u smislu razvoja kompetencija), stjecanje i pouzdanost cijeloga kvalifikacijskog sustava.

Ilustracija 2.3: HKO kao instrument uspostave kvalifikacija u Republici Hrvatskoj.

2.2. Kompetencije, ishodi učenja, kvalifikacija

2.2.1. Kompetencije

Znanje (*engl. Knowledge*) označava skup stečenih i povezanih informacija. U HKO-u znanje se odnosi na činjenično i teorijsko znanje.

Vještine (*engl. Skills*) označavaju skup primjene znanja i upotrebe unaprijed poznatih načina rada u izvršenju zadataka i rješavanju problema. U HKO-u vještine se odnose na spoznajne (logičko i kreativno razmišljanje), psihomotoričke (fizička spretnost, te upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala) i socijalne (stvaranje i razvijanje međuljudskih odnosa) vještine.

Samostalnost i odgovornost (*engl. Autonomy and Responsibility – Competence*) označavaju postignutu primjenu konkretnih znanja i vještina, u skladu s danim standardima.

Kompetencije (*engl. Competences*) označavaju skup znanja i vještina, te pripadajuću samostalnost i odgovornost.

Postoji više različitih načina prikaza svih kompetencija koje je pojedina osoba stekla tijekom svog učenja. Gotovo u svim zemljama kompetencije se prikazuju kroz znanja, primjenu tih znanja, te njihovu postignutu primjenu. Postignuta se primjena odnosi na uvjete u kojima se postiže primjena konkretnih znanja i vještina, uključujući prostorne, vremenske i druge uvjete.

Analizirajući prikaz kompetencija mnogih zemalja, skupina koja je radila na razvoju Europskoga kvalifikacijskog okvira, predložila je prikaz svih kompetencija kroz: *knowledge*, *skills* i *competence*, s ciljem lakšega opisivanja i određivanja razina složenosti, te njihovoga kasnijeg prepoznavanja.

U HKO-u je izabran sličan prikaz: *znanja* i *vještine*, te pripadajuća *samostalnost* i *odgovornost*, što se može smatrati optimalnom, razumljivom i mjerljivom strukturom.

Ovdje napominjemo da se u praksi termin “kompetencije” koristi za različite pojmove. Jednako se tako različiti termini koriste za skupni naziv onoga što se stječe učenjem, a ovdje nazivamo “kompetencije”. To može izazvati zabunu. S druge strane, termin “kompetencije” u novije se vrijeme koristi u mnogim dokumentima pa ga ovdje precizno uvodimo.

Kompetencije označavaju cjeloviti skup svega što pojedinac može stjecati učenjem. Pogrešno se drugdje za takav cjeloviti skup ponekad koristi termin “znanje” (kao loše primjere dajemo: “On/a zna voziti automobil. On/a zna matematiku.”). Jednako tako, ponekad je u upotrebi termin “sposobnost” za oznaku takvog skupa (naprimjer, “Ona je sposobna voziti automobil. On/a je sposobna u matematici.”).

S druge strane, termin “kompetencije” koristi se i za oznaku konkurentnosti i potreba onoga što je pojedinac stekao učenjem. Tako se ponekad u nekim grupacijama kaže: “Pojedinac nema kompetencije (iako je upravo stekao kvalifikaciju magistra svemirske elektronike) u Hrvatskoj”. U ovom bismo slučaju predložili korištenje prikladnijeg termina “konkurentnost” što može biti oznaka prostorne, vremenske i druge potrebe za konkretnom kvalifikacijom.

Činjenična znanja (*engl. Factual knowledge*) označavaju skup stečenih zasebnih informacija.

Teorijska znanja (*engl. Theoretical knowledge*) označavaju skup stečenih poveznica zasebnih informacija.

Znanja se odnose na činjenična i teorijska, odnosno na stečene zasebne informacije, te njihovo povezivanje. Stečene informacije mogu biti pojmovi, njihove definicije, te druga činjenična znanja koja sama po sebi ne otvaraju jednoznačnu mogućnost stvaranja novih informacija na temelju ograničenog broja postojećih informacija. Povezivanje zasebnih informacija može se odnositi na različite teorije, modele, te druga teorijska znanja kojima se otvara mogućnost jednoznačnog stvaranja novih korisnih zasebnih informacija.

Spoznajne vještine (*engl. Cognitive skills*) označavaju skup stečenih logičkih i kreativnih razmišljanja.

Psihomotoričke vještine (*engl. Practical skills*) označavaju stečenu fizičku spretnost, te upotrebu unaprijed poznatih metoda, instrumenata, alata i materijala.

Socijalne vještine (*engl. Social skills*) označavaju skup stečenih vještina koje su potrebne za stvaranje i razvijanje međuljudskih odnosa.

Vještine dijelimo na spoznajne (logičko i kreativno razmišljanje), psihomotoričke (fizička spretnost, te upotreba unaprijed poznatih metoda, instrumenata, alata i materijala) i socijalne (stvaranje i razvijanje međuljudskih odnosa) vještine. Vještine se odnose na sve ono što omogućava odgovarajuću primjenu znanja (činjenih i teorijskih), neovisno o tome da li se ta primjena odnosi na brzinu i količinu obrade informacija, odlučivanja ili fizičke reakcije, kao i ponašanja i odnose s drugima unutar različitih društvenih skupina ili pak kombinaciju različitih vještina.

Pod međuljudskim odnosima podrazumijevaju se odnosi prema samom sebi, drugim pojedincima, grupama, narodima i cijelom čovječanstvu. Podstruktura vještina (a i znanja) označava ujedno da se sve kompetencije neke konkretne kvalifikacije ne moraju nužno nalaziti na jednakoj razini složenosti.

Samostalnost (*engl. Autonomy*) označava pravo na vlastito upravljanje, a temelj je za određivanje nečije odgovornosti.

Odgovornost (*engl. Responsibility*) označava preuzimanje obveze izvršenja preuzetih zadaća, a u skladu je sa samostalnosti izvršenja i upravljanja.

Ključne / temeljne kompetencije za cjeloživotno učenje (*engl. Key Competences for Lifelong Learning*) označavaju skup kompetencija odgovarajuće razine, koje su nužne pojedincu za uključenost u život zajednice, a osnova su za stjecanje kompetencija tijekom života za sve osobne, društvene i profesionalne potrebe.

Ključne kompetencije cjeloživotnoga učenja implicitno se uključuju u sve kvalifikacije i time predstavljaju izuzetno važan element HKO-a, što se posebno obrađuje razvojem Nacionalnog kurikuluma i drugih povezanih aktivnosti. EKO je predložio podjelu ključnih kompetencija u 8 skupina: komunikacija na materinskom jeziku; komunikacija na stranim jezicima; matematika, prirodne i tehničke znanosti kao i njima pridružena područja; osnove informacijsko-komunikacijskih tehnologija; organiziranje učenja; građanske kompetencije; poduzetništvo; te kulturno izražavanje. Na ovaj je način prikazan njihov profil, ali nisu njihova druga svojstva, koja ćemo upoznati dalje u tekstu.

2.2.2. Ishodi učenja

Ishodi / rezultati učenja (*engl. Learning Outcomes*) su znanja i vještine, te pripadajuća samostalnost i odgovornost koje je osoba stekla učenjem i dokazuje nakon postupka učenja.

Jedinični skup ishoda učenja (*engl. Unit of Learning Outcomes*) označava najmanji cjeloviti skup povezanih ishoda učenja.

Modul ishoda učenja (*engl. Module of Learning Outcomes*) označava jedan ili više jediničnih skupova ishoda učenja s unaprijed određenim i usklađenim obujmom.

Ishodi / rezultati učenja (u daljnjem tekstu: *ishodi učenja*) označavaju sve ono što se stječe učenjem, a to su, kao što je već navedeno, kompetencije, koje se prikazuju kroz znanja i vještine, te pripadajuću samostalnost i odgovornost. Vrijednovana i pozitivno ocijenjena znanja i vještine (tada i njima pripadajuća samostalnost i odgovornost) nazivamo ishodima učenja. Gornjim se opisom naglašava da ishodi učenja pripadaju točno određenoj osobi te da je izvršeno (društveno-prihvaćeno) dokazivanje (vrijednovanje, ocjenjivanje) njihovoga posjedovanja (naprimjer ispitima).

Modul ishoda učenja ima ukupni obujam svih pripadajućih ishoda učenja usklađen s obujmom svih drugih modula. U praksi to znači da je vrijednost obujma svakog modula višekratnik vrijednosti obujma nekog unaprijed dogovorenog iznosa (naprimjer, ako je unaprijed određeno da 5 ECTS bodova bude dogovoreni iznos, znači da svaki modul može imati vrijednost obujma 5, 10, 15, ... ECTS bodova).

Jedinični skup ishoda učenja, a i modul ishoda učenja prikazuje se, naprimjer, nastavnim predmetima.

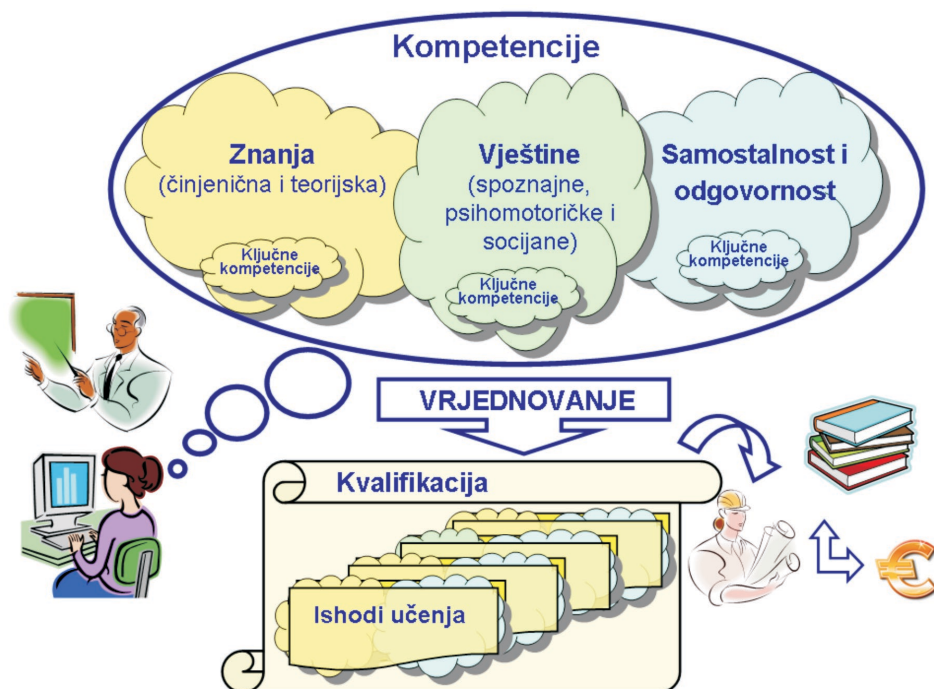
2.2.3. Kvalifikacija

Kvalifikacija (*engl. Qualification*) je formalni naziv za skup kompetencija određenih razina, obujma, profila i kvalitete, koja se dokazuje svjedodžbom ili diplomom odnosno drugom javnom ispravom koju izdaje nadležna ustanova.

U pravilu se kvalifikacija odnosi samo na kompetencije koje su vrijednovane i ocijenjene, što je već tradicionalno moguće uraditi za znanja i vještine, a odgovarajućim pristupom i za samostalnost i odgovornost. Neproverljiva i nemjerljiva znanja i vještine mogu stvarati probleme. Samostalnost, a osobito odgovornost, nije lako vrijednovati pa time ni ocjenjivati. Stoga se samostalnost i odgovornost uvode tako da označavaju postignutu primjenu nekih konkretnih znanja i vještina. To znači da ako neka osoba ima određeni skup činjeničnih i teorijskih znanja (odgovarajućega profila, razine i obujma), te spoznajne, psihomotoričke i socijalne vještine (opet u nekoj određenoj strukturi, složenosti i količini), na toj osnovi ima pravo na pripadajuću samostalnost, koja dalje uvodi odgovarajuću pripadnost razini za odgovornost, i obrnuto. U slučajevima kada postoji potreba prikaza kompetencija neke kvalifikacije, za koje ipak nije postojao prihvatljiv način mjerljivog vrijednovanja njihovog stjecanja, tada se umjesto isticanja predviđenih kompetencija naglašavaju uvjeti i aktivnosti koje su se provodile s ciljem stjecanja tih kompetencija, te vrijednovanja odgovarajućih znanja i vještina.

Cjeloviti skup stečenih kompetencija (određenog obujma), koje su sve pojedinačno vrijednovane (pa se nazivaju ishodima učenja), nazivamo **kvalifikacija**.

Napominjemo da su se ovdje koristila osnovna svojstva kvalifikacije (razina, obujam, profil i kvaliteta), koja ćemo tek dalje u tekstu uvesti i objasniti.

Ilustracija 2.4: Kvalifikacija i njeni osnovni elementi – ishodi učenja, koje prikazujemo preko kompetencija, odnosno znanja i vještina, te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti.

2.3. Osnovna svojstva kvalifikacije i ishoda učenja

Razina kvalifikacije / ishoda učenja (engl. *Reference Level of Qualification / Learning Outcomes*) označava složenost i doseg stečenih kompetencija, a opisuje se skupom mjerljivih pokazatelja.

Obujam kvalifikacije / ishoda učenja (engl. *Volume of Qualification / Learning Outcomes*) označava ukupnu količinu stečenih kompetencija, a iskazuju se ECTS i ECVET-bodovima, ili nekim drugim bodovima.

Profil kvalifikacije / ishoda učenja (engl. *Profile of Qualification / Learning Outcomes*) označava područje rada i učenja stečenih kompetencija, a iskazuje se nazivom.

Kvaliteta kvalifikacije / ishoda učenja (engl. *Quality of Qualification / Learning Outcomes*) označava pouzdanost izdane javne isprave u odnosu na iskazanu razinu, obujam i profil stečenih kompetencija.

Mjerljivi pokazatelji razina (engl. *Level Indicators / Descriptors*) su opisi ishoda učenja određene razine.

ECTS-bod (engl. *ECTS Credit, European Credit Transfer and Accumulation System*) je mjerna jedinica za iskazivanje obujma stečenih kompetencija, a određuje se prosječnim ukupno utrošenim vremenom uspješnih studenata koje je potrebno za stjecanje tih kompetencija.

ECVET-bod (engl. *ECVET Credit, European Credit System for Vocational Education and Training*) je mjerna jedinica za iskazivanje obujma stečenih kompetencija, a određuje se prosječnim ukupno utrošenim vremenom uspješnih učenika koje je potrebno za stjecanje tih kompetencija.

Radno opterećenje (engl. *Workload*) označava vrijeme utrošeno na sve aktivnosti učenja koje su potrebne za stjecanje određenih ishoda učenja, uključujući nastavu, samostalno učenje i provjeru stečenih kompetencija.

Naziv kvalifikacije (engl. *Name of Qualification*) označava vrstu kvalifikacije s točno naznačenim profilom kvalifikacije.

Općenito, moguće je uvoditi različita svojstva ishoda učenja, kao što su: godina stjecanja, način i mjesto stjecanja, osnovna uloga i primjena, imena nastavnika koji su održavali nastavu, imena osoba koje su vrjednovala i ocjenjivale ishode učenja, pojedinačne ocjene, prosječna ocjena, vrijeme trajanja stjecanja ishoda učenja, i drugo. U Hrvatskom kvalifikacijskom okviru uvodi se minimalan broj (mjerljivih) osnovnih svojstava ishoda učenja, a to su:

- razina;
- obujam;
- profil;
- kvaliteta.

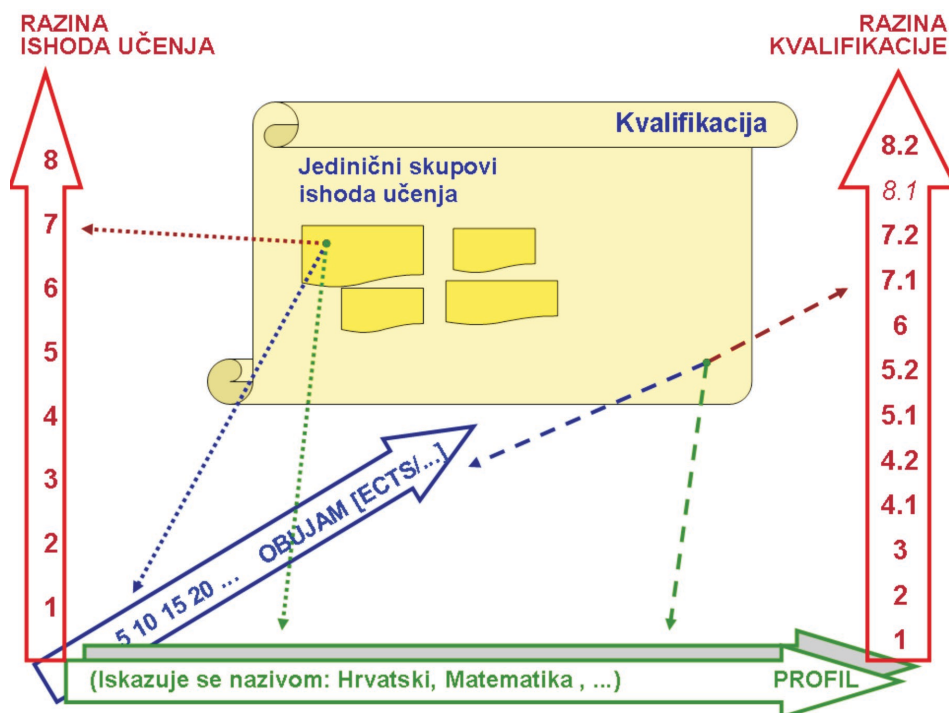
Razina ishoda učenja označava složenost stečenih kompetencija, neovisno o drugim osnovnim svojstvima (obujmu, profilu i kvaliteti). Naprimjer, kompetencije koje uključuju kreiranje novog modela u nekom području su složenije razine nego kompetencije koje uključuju poznavanje i primjenjivanje pojmova i nekih prihvaćenih modela u tom području, ali su prethodne ipak više od onih koje uključuju isključivo poznavanje tih pojmova i modela.

Obujam ishoda učenja označava ukupnu količinu stečenih kompetencija, a također je neovisan o drugim osnovnim svojstvima (razini, profilu i kvaliteti).

Profil ishoda učenja obuhvaća područje rada ili učenja, osnovnu ulogu, struku, odnosno druga slična svojstva ishoda učenja, a (kao i razina i obujam) neovisan je o ostalim osnovnim svojstvima (razini, obujmu i kvaliteti). Naprimjer, to se može odnositi na strojarstvo, brodogradnju, matematiku ili zdravstvo. U HKO-u se uvode dvije dimenzije profila, što ćemo više objasniti dalje u tekstu.

Za svako od uvedenih osnovnih svojstava (razina, obujam, profil i kvaliteta) HKO uvodi način određivanja i iskazivanja njihovih vrijednosti, i za ishode učenja i za kvalifikaciju, posebno.

Osnovna svojstva ishoda učenja i kvalifikacije detaljno se razrađuju u zasebnom poglavlju dalje u tekstu.

22

2.4. Dodatno o kvalifikaciji

2.4.1. Standard kvalifikacije

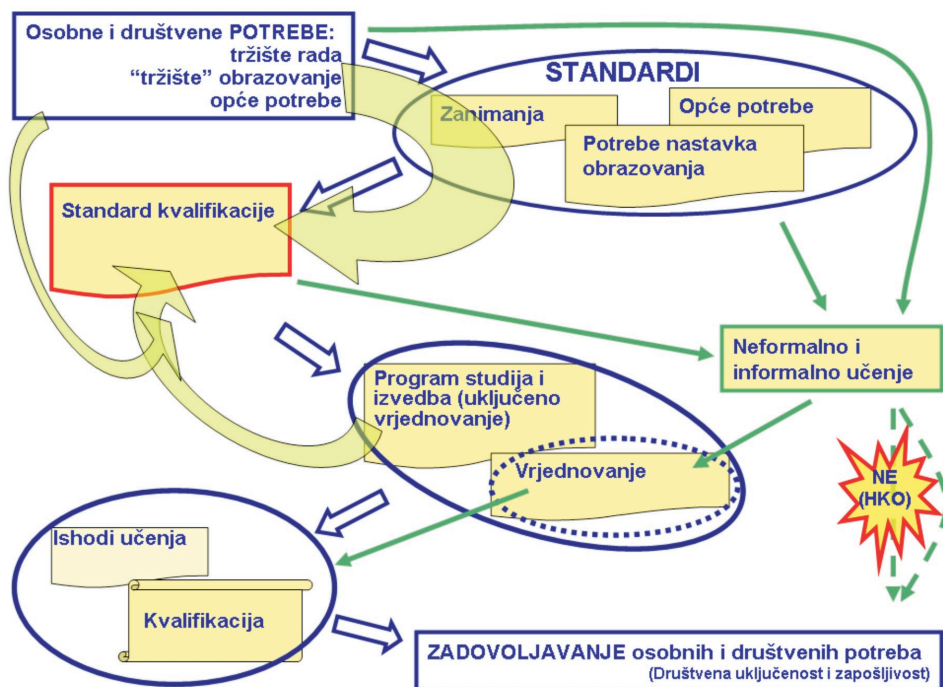
Partnerstvo (engl. *Partnership*) je suradnički odnos dvaju ili više dionika kojim se postiže dodatna međusobna dobrobit, a temelji se na izgrađenom povjerenju i moralu.

Standard zanimanja (engl. *Occupational Standards*) je popis svih poslova koje pojedinac obavlja i popis kompetencija potrebnih za njihovo uspješno obavljanje.

Standard nekog zanimanja određuju poduzetnici, poslodavci i predstavnici poslodavaca, a iskazuje se izrazima prikladnim referentnoj razini HKO-a.

Standard kvalifikacije (engl. *Qualification Standards*) označava sadržaj i strukturu određene kvalifikacije, a uključuje sve podatke koji su potrebni za određivanje razine, obujma i profila kvalifikacije, kao i podatke koji su potrebni za osiguravanje i unaprjeđenje kvalitete standarda kvalifikacije.

Standard zanimanja i standard kvalifikacije mora biti razumljiv i široj javnosti, a ne samo ekspertima.

Ilustracija 2.6: Izrada standarda kvalifikacije.

2.4.2. Stjecanje kompetencija, ishoda učenja i kvalifikacije

Cjeloživotno učenje (*engl. Lifelong Learning*) označava aktivnosti svih oblika učenja koje se obavljaju tijekom života, s ciljem unaprjeđenja znanja i vještina, te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti za osobne, društvene i profesionalne potrebe.

Formalno učenje (*engl. Formal Learning*) označava djelatnost ovlaštene ustanove koja se izvodi prema odobrenim programima, s ciljem unaprjeđenja znanja i vještina, te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti za osobne, društvene i profesionalne potrebe, a o čemu se izdaje javna isprava.

Kurikulum (*engl. Curriculum*) označava niz planiranih postupaka s ciljem stjecanja kompetencija pojedinca, a u što su uključeni: ciljevi; ishodi učenja; sadržaj i metode rada; oblici učenja, vrjednovanje ishoda učenja, te sustav osiguravanja kvalitete.

Dostupnost obrazovanja (*engl. Educational Accessibility*) označava otvorenost pristupanja sustavu obrazovanja svim članovima društva pod jednakim i prihvatljivim uvjetima.

Fleksibilnost obrazovnog sustava (*engl. Flexibility of Education System*) označava prilagodljivost obrazovnog sustava trenutačnim osobnim, društvenim i profesionalnim potrebama.

Prohodnost obrazovnog sustava (*engl. Progression of Education System*) označava horizontalnu (odnosi se na profil) i vertikalnu (odnosi se na razinu) mogućnost kretanja kroz obrazovni sustav, s ciljem stjecanja kompetencija, ishoda učenja i kvalifikacija.

Neformalno učenje (*engl. Non-formal Learning*) označava organizirane aktivnosti učenja s ciljem unaprjeđenja znanja i vještina, te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti za osobne, društvene i profesionalne potrebe, a o čemu se ne izdaje javna isprava.

Informalno / neorganizirano učenje (*engl. Informal Learning*) označava neorganizirane aktivnosti usvajanja znanja i vještina, te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti iz svakodnevnih iskustava, te drugih utjecaja i izvora iz okoline za osobne, društvene i profesionalne potrebe.

Vrjednovanje ishoda učenja (*engl. Validation of Learning Outcomes*) označava niz postupaka s ciljem ocjenjivanja stečenosti kompetencija, uključujući izdavanje potvrde nadležne ustanove, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim kriterijima i standardima.

Vrjednovanje neformalnog i informalnog učenja (*engl. Validation of Non-formal and Informal Learning*) označava niz postupaka s ciljem ocjenjivanja stečenosti kompetencija neformalnim ili informalnim učenjem, uključujući izdavanje potvrde nadležne ustanove, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim kriterijima i standardima.

Priznavanje ishoda učenja (engl. *Recognition of Learning Outcomes*) označava formalno priznavanje ishoda učenja s ciljem nastavka obrazovanja ili zapošljavanja, koji se dokazuju potrebnim dokumentima izdanim od nadležne ustanove.

Priznavanje kvalifikacije (engl. *Recognition of Qualification*) označava formalno priznavanje kvalifikacije s ciljem nastavka obrazovanja ili zapošljavanja, koja se dokazuje javnom ispravom i drugim potrebnim dokumentima izdanim od nadležne ustanove.

Mnoge su razvijene zemlje shvatile da su za izgradnju društva znanja i socijalne uključenosti izuzetno važni svi oblici stjecanja kompetencija, a ne samo i isključivo formalni oblik. Svaki oblik ima svoju temeljnu ulogu i vrijednost. Moguće je prepoznati i izdvojiti jedan cjeloviti skup kompetencija koje su temeljne za društvo i imaju trajnije vrijednosti od ostalih kompetencija. Neke druge mogu pripadati, naprimjer, skupu kompetencija koje su podložne brzim promjenama i različitim potrebama društva i pojedinca.

Očito je opravdano stjecanje temeljnih i trajnijih kompetencija (do tada dobro poznatih) organizirati uglavnom dobro uređenim formalnim oblikom stjecanja kompetencija – formalnim učenjem ili obrazovanjem (naprimjer, kompetencije koje se stječu u školama i na sveučilištima). Takav sustav uključuje točno određene ustanove (ovlaštene), određene programe (odobrene), uključujući i odobreni sustav vrjednovanja i ocjenjivanja stečenih kompetencija pojedinca.

Ostale kompetencije pojedinac može stjecati u različitim, više ili manje organiziranim prilikama. Stjecanje nekih kompetencija moguće je ostvariti organiziranim aktivnostima koje ne završavaju formalnim društveno prihvaćenim vrjednovanjem i ocjenjivanjem (neformalno učenje), dok neke kompetencije čak i potpuno neorganizirano, u svakodnevnom aktivnostima (informalno).

Bitno je razlikovati formalno učenje od ostalih oblika učenja, a to je formalno odobreno i društveno prihvaćeno vrjednovanje i ocjenjivanje stečenih konkretnih kompetencija svakog pojedinca. Tim se postupkom, kao što je već istaknuto, stečene kompetencije nazivaju – *ishodima učenja*.

Ovdje ističemo da neformalno i informalno učenje nije potrebno pretvarati u formalne oblike učenja da bi se stečene kompetencije nekog pojedinca vrjednovala i priznale. Ukoliko je to, iz određenih razloga, važno nekom pojedincu, tada je u tu svrhu potrebno osigurati postupke i instrumente kojima će se provesti vrjednovanje neformalno i informalno stečenih kompetencija, te izvršiti njihovo priznavanje na jasno uređen način. Obavljanje ovih postupaka može biti povjereno ustanovama u vanjskom postupku vrjednovanja ili unutarnjem, ovisno o daljnjoj uređenosti sustava i potrebama društva. Međutim, neformalno i informalno učenje svojim ishodima može imati vlastite, od formalnog učenja posve neovisne vrijednosti, kao što su naprimjer, brzo prilagođavanje potrebama na tržištu rada ili osobnim potrebama pa i bez njihova formalnog priznavanja.

Naprimjer, neformalno stečene kompetencije u stranom jeziku (tečajevi u školama stranih jezika), te informalno stečena znanja i vještine za rad na računalu (radeći na radnom mjestu). Ovakve su kompetencije izuzetno korisne pojedincima i na radnom mjestu i u životu općenito, bez obzira da li su formalno vrednovane.

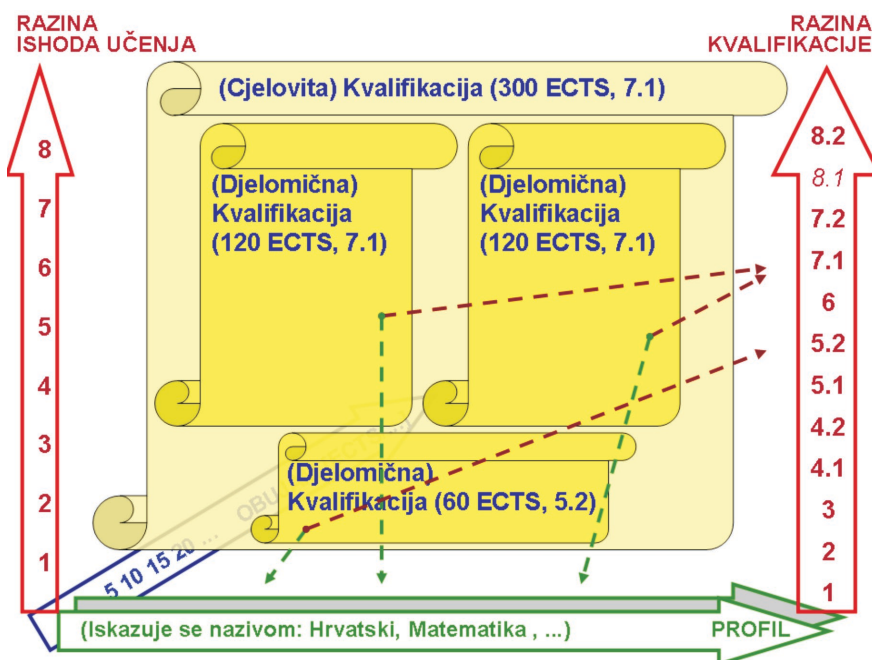
2.4.3. Podjela kvalifikacija u skupine

Vrsta kvalifikacija (*engl. Type of Qualifications*) označava skup kvalifikacija neovisno o području rada ili učenja.

Klasa kvalifikacija (*engl. Class of Qualifications*) označava skup kvalifikacija s obzirom na status i ulogu, a neovisno o vrsti kvalifikacija.

Kvalifikacija temeljno ima ista osnovna svojstva kao i ishodi učenja, a moguće ih je dalje dijeliti u različite skupine, kao što su vrste i klase kvalifikacija. U Hrvatskoj već sada postoji određena podjela na vrste kvalifikacija (npr. u visokom obrazovanju: sveučilišni prvostupnici, stručni prvostupnici). Nadalje, u Hrvatskoj je moguće uočiti i postojanje klasa kvalifikacija (naprimjer, klasa cjelovitih kvalifikacija, kao jedne, te klase djelomičnih kvalifikacija, kao druge klase).

Naprimjer, kvalifikacije koje se stječu na sveučilištima za rad kao nastavnici ili profesori u osnovnim i srednjim školama često imaju ishode učenja koje se mogu podijeliti u tri (pa čak i četiri skupine). Naprimjer, za profesora fizike i informatike cjelovita se klasa kvalifikacije može podijeliti na: djelomičnu klasu magistra fizike, djelomičnu klasu magistra informatike, te djelomičnu klasu kompetencija nastavnika. Cjelovita kvalifikacija profesora fizike i informatike ima najmanje 300 ECTS bodova, dok djelomične klase (u slučaju dogovora) mogu imati naprimjer 120 + 120 + 60 ECTS bodova, na odgovarajućim razinama.

Ilustracija 2.7: Klase kvalifikacija.

2.4.4. Uloga kvalifikacije

Zapošljivost (*engl. Employability*) označava konkurentnost pojedinca na tržištu rada s obzirom na potrebne kompetencije u ostvarenju početnog zaposlenja, njegovog zadržavanja ili stjecanja novog kada je to potrebno.

Zapošljivost ne ovisi samo o stečenim kompetencijama pojedinca, već i o nizu drugih čimbenika: o ekonomskim, društvenim, prostornim i drugim uvjetima unutar kojih se nalazi pojedinac i tržište rada.

Zadovoljavanje potreba zapošljavanja nije jedina uloga kvalifikacija već i nastavak obrazovanja ili zadovoljavanja nekih drugih potreba koje može imati pojedinac (s ciljem bolje društvene uključenosti) ili društvo općenito s ciljem bolje društvene uključenosti. Konkurentnost pojedinca na osnovi kvalifikacije koju ima ovisi o nizu čimbenika, od kojih na mnoge od njih pojedinac pa ni društvo ne mogu utjecati.

2.4.5. Pouzdanost kvalifikacije

Osiguravanje kvalitete (*engl. Quality Assurance*) označava sustav i postupke koje primjenjuje neka ustanova s ciljem očuvanja dogovorenih standarda svojih proizvoda i usluga, te njihovoga stalnog unaprjeđenja.

Kvaliteta je jedno od osnovnih svojstava ishoda učenja, a time i cjelovite kvalifikacije kojom se iskazuje pouzdanost svih onih drugih svojstava ishoda učenja, odnosno kvalifikacije (razine, obujma i profila). Osiguravanje kvalitete kvalifikacije tada označava sustav i postupke koje primjenjuje neka ustanova s ciljem očuvanja dogovorenih vrijednosti osnovnih svojstava (razine, obujma i profila) kvalifikacije, te njihovoga stalnog unaprjeđenja.

Transparentnost kvalifikacija (*engl. Transparency of Qualifications*) označava vidljivost i razumljivost sadržaja kvalifikacija, što je polazna osnova za kvalitetu kvalifikacija.

Naprimjer, standard kvalifikacija osigurava transparentnost odgovarajućih kvalifikacija, što doprinosi osiguravanju jasnoće, pristupanja, prohodnosti, stjecanja i kvalitete kvalifikacija.

2.5. Pitanja za vježbu

Nabrojite barem tri karakteristike o kojima se vodi briga unutar nacionalnog kvalifikacijskog sustava, te neka druga tri koja sigurno nisu sadržana u tom sustavu.

Briga o jasnoći, briga o pristupanju, prohodnosti, stjecanju i kvaliteti. Drugi postupci koji nisu u službi gore navedenoga. Nije ih lako nabrajati jer bi u načelu sve aktivnosti mogle biti u službi stjecanja i priznavanja ishoda učenja. To mogu biti i poslovi u bankama, na tržnici, transport, proizvodnja hrane i drugo.

Nabrojite tri ustanove koje sačinjavaju nacionalni kvalifikacijski okvir i tri koje sigurno nisu dio tog sustava.

Agencija za odgoj i obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Srednje škole. Slično kao i za prvo pitanje, nije lako odrediti koje to ustanove nisu jer neke aktivnosti gotovo svih ustanova mogu biti u službi stjecanja i priznavanja ishoda učenja.

Koja su dva osnovna cilja EKO-a?

Mobilnost i cjeloživotno učenje.

Uređuje li EKO svojim izravnim postupcima razine kvalifikacija?

Ne. EKO uređuje razine pojedinih kvalifikacija samo posrednim putem, tj. preko nacionalnih kvalifikacijskih okvira ili nacionalnih kvalifikacijskih sustava.

Navedite tri osnovne razlike EKO-a i Bolonjskog procesa.

Bolonjski se proces odnosi na visoko obrazovanje, a EKO na cjelovito. Bolonjski proces uključuje samo formalno učenje, a EKO i druge oblike učenja. Bolonjski proces harmonizira visoko obrazovanje, a EKO ne.

Pokušajte izdvojiti dvije ključne riječi koje prikazuju osnovnu ideju NKO-a (napredak, boljitak, razvoj, koordiniranje, kreditiranje, pomaganje, povezivanje).

Koordiniranje, povezivanje.

Čemu služi NKO?

NKO daje osnovu za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu.

Kako prikazujemo sve kompetencije u HKO-u?

Prikazujemo ih kroz znanja, vještine, te pripadajuću samostalnost i odgovornost.

Kako nazivamo u HKO-u skup stečenih i povezanih informacija?

Znanja (činjenična i teorijska).

Kako nazivamo u HKO-u skup primjene znanja i unaprijed poznatih načina rada?

Vještine (spoznajne, psihomotoričke i socijalne).

Kako nazivamo u HKO-u skup postignute primjene znanja i vještina?

Samostalnost i odgovornost.

Napišite po dva primjera činjeničnih i teorijskih znanja, spoznajnih, psihomotoričkih i socijalnih vještina, prikazujući pripadajuću samostalnost i odgovornost.

...

Kako smo u HKO-u nazvali pravo na vlastito upravljanje?

Samostalnost.

Kako smo u HKO-u nazvali preuzimanje obveze izvršenja preuzetih zadaća?

Odgovornost.

Navedite skupine ključnih / temeljnih kompetencija cjeloživotnog učenja koje uvodi EKO.

Komunikacija na materinskom jeziku;
komunikacija na stranim jezicima;
matematika, te prirodne i tehničke znanosti kao i njima pridružena područja;
osnove informacijsko-komunikacijskih tehnologija;
organiziranje učenja;
građanske kompetencije;
poduzetništvo;
kulturno izražavanje.

Smiju li se u HKO uvesti druge ključne kompetencije?

Da.

Kako smo u HKO-u nazvali kompetencije koje pojedinac dokazuje nakon postupka učenja?

Ishodi učenja.

Kako smo u HKO-u nazvali najmanji cjeloviti skup povezanih ishoda učenja?

Jedinični skup ishoda učenja.

Što u HKO-u nazivamo modulom ishoda učenja?

Jedan ili više jediničnih skupova učenja s unaprijed određenim i usklađenim obujmom.

Kako smo u HKO-u nazvali skup kompetencija, određenih razina, obujma, profila i kvalitete, a čije se postojanje dokazuje nekom javnom ispravom koju izdaje nadležna ustanova?

Kvalifikacija.

Može li neka kvalifikacija sadržavati i kompetencije koje pojedinac nije dokazivao nakon procesa učenja?

Da, ali tada njihovo posjedovanje treba dokazati sudjelovanjem u formalnom procesu njihovog stjecanja.

Koja su četiri osnovna svojstva kvalifikacije?

Razina, obujam, profil i kvaliteta.

Kako u HKO-u nazivamo složenost i doseg stečenih kompetencija?

Razina.

Kako u HKO-u nazivamo ukupnu količinu stečenih kompetencija?

Obujam.

Kako u HKO-u nazivamo područje rada i učenja stečenih kompetencija?

Profil.

Kako u HKO-u nazivamo pouzdanost izdane javne isprave u odnosu na iskazanu razinu, obujam i profil stečenih kompetencija?

Kvaliteta.

Kako u HKO-u opisujemo razinu kvalifikacije / ishoda učenja?

Mjerljivim pokazateljima razina.

Kako u HKO-u iskazujemo obujam kvalifikacije / ishoda učenja?

ECTS-bodovima i ECVET-bodovima, ili nekim drugim bodovima.

Kako u HKO-u iskazujemo profil kvalifikacije / ishoda učenja?

Nazivom.

Kako se određuje obujam stečenih kompetencija?

Prosječnim ukupno utrošenim vremenom uspješnih pojedinaca koje je potrebno za stjecanje tih kompetencija.

Kako u HKO-u nazivamo popis svih poslova koje pojedinac obavlja i popis kompetencija koje su potrebne za uspješno obavljanje navedenih poslova?

Standard zanimanja.

Kako u HKO-u nazivamo sadržaj i strukturu određene kvalifikacije gdje su uključeni podatci koji su potrebni za određivanje razine, obujma i profila kvalifikacije, kao i podatci koji su potrebni za osiguravanje i unaprjeđenje kvalitete cijelog sadržaja?

Standard kvalifikacije.

Kako u HKO-u nazivamo aktivnosti svih oblika učenja koje se obavljaju tijekom života, s ciljem unaprjeđenja kompetencija za osobne, društvene i profesionalne potrebe?

Cjeloživotno učenje.

Kako u HKO-u nazivamo djelatnost ovlaštene ustanove koja se izvodi prema odobrenim programima s ciljem unaprjeđenja kompetencija za osobne, društvene i profesionalne potrebe, a o čemu se izdaje javna isprava?

Formalno učenje.

Kako u HKO-u nazivamo niz planiranih postupaka s ciljem stjecanja kompetencija pojedinca, a u što su uključeni: ciljevi, ishodi učenja, sadržaj i metode rada, oblici učenja, vrjednovanje, te sustav osiguravanje kvalitete?

Kurikulum.

Koja je osnovna razlika neformalnog i informalnog učenja u odnosu na formalno učenje?

Nema izdavanja javne isprave o stečenim kompetencijama.

Kako u HKO-u nazivamo niz postupaka s ciljem ocjenjivanja stečenosti kompetencija, uključujući izdavanje potvrde nadležne ustanove, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim kriterijima i standardima?

Vrjednovanje ishoda učenja.

Kako u HKO-u nazivamo niz planiranih postupaka s ciljem ocjenjivanja stečenosti kompetencija neformalnim ili informalnim učenjem, uključujući izdavanje potvrde nadležne ustanove, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim kriterijima i standardima?

Vrjednovanje neformalnog i informalnog učenja.

Kojim se od navedenih osnovnih svojstava kvalifikacije (razina, obujam, profil) određuju klase kvalifikacija (cjelovita i djelomična)?

Obujam u ovisnosti o razini.

Da li je zapošljivost pojedinca jedina uloga kvalifikacije? Ako ne, navedite neke druge primjere.

Ne. Naprimjer, nastavak obrazovanja pojedinca, zabava.

Na osnovi pojma osiguravanja kvalitete u HKO-u, ukratko opišite značenje osiguravanje kvalitete kvalifikacije.

Osiguravanje kvalitete kvalifikacije označava sustav i postupke koje primjenjuje neka ustanova s ciljem očuvanja dogovorenih vrijednosti osnovnih svojstava (razine, obujma i profila) kvalifikacije, te njihovoga stalnog unaprjeđenja.

Što se osigurava standardom kvalifikacije?

Transparentnost kvalifikacije, odnosno njena jasnoća, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvaliteta.

3. Pregled izrade Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira

S ciljem stvaranja cjelovite slike, u ovom poglavlju ukratko prikazujemo tijek izrade i razvoja Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira.

3.1. Povjerenstvo za izradu HKO-a

Iako je ideja izrasla nešto prije, može se reći da je razvoj Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira započeo u ožujku 2006. godine, kada je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa ustrojilo odgovarajuće povjerenstvo na čelu s ministrom. Nakon konzultacija s mnogim partnerima, početkom 2007. godine Ministarstvo je uputilo Polazne osnove Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira Vladi Republike Hrvatske s prijedlogom usvajanja i daljnjeg rada na izradi i provedbi HKO-a. U srpnju 2007. godine Vlada RH usvojila je Polazne osnove HKO-a, nakon čega je ustrojeno Povjerenstvo za izradu HKO-a.

Kao što naziv i sam kaže, prvi dokument daje polazne osnove za izradu cjelovitog Hrvatskog kvalifikacijskog okvira. Daju se smjernice za usklađivanje propisa kojima se uređuju područja osnovnog i srednjeg školstva, znanosti i visokog obrazovanja, odnosno cjeloživotnog učenja. Tim se dokumentom prikazuju osnovni ciljevi HKO-a, načela pri izradi, te osnovni dijelovi dizajna HKO-a.

Odluka Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa o osnivanju Operativnog tima za potporu Povjerenstvu za izradu Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira donesena je 9. travnja 2008. godine. Operativni je tim sastavljen od predstavnika ustanova koje se bave obrazovanjem na svim razinama, od osnovnoškolskog do visokoškolskog, uključujući obrazovne ustanove, odgovarajuće agencije i Ministarstva, te predstavnika gospodarstva. Odlukom su definirane zadaće Operativnog tima kako slijedi:

- priprema materijala i dokumenata za izradu HKO-a prema programu rada koje je prihvatilo Povjerenstvo za izradu HKO-a;
- organizacija i sudjelovanje na stručnim skupovima prema programu rada;
- priprema prijedloga u okviru svojih institucija prema zaduženjima;
- prezentacija rezultata rada na stručnim skupovima na kojima sudjeluju.

Povjerenstvo i Operativni tim imaju zadaću izraditi i provesti Hrvatski kvalifikacijski okvir do 2012. godine.

Prvu fazu izrade HKO-a nazivamo orijentacija, čime označavamo da se Hrvatska u tom vremenu odlučila na izradu Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira. Sljedeće faze su: razumijevanje, dizajn, provjera, provedba, te revizija i razvoj. Faze provedbe, te revizije i razvoja HKO-a, nakon prve faze provedbe, trebale bi prerasti u stabilnu institucijsku

fazu koordiniranja i razvoja Hrvatskoga kvalifikacijskog sustava. S ciljem što veće učinkovitosti, faze se međusobno preklapaju, kao što je prikazano na ilustraciji.

Ilustracija 3.1: Faze izrade HKO-a.

3.2. Ciljevi HKO-a

Ciljevi Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira, koji su dani već i u Polaznim osnovama HKO-a, su:

1. razumijevanje različitih vrsta kvalifikacija i njihovih međuodnosa;
2. unaprjeđenje suradnje između različitih dionika u obrazovanju;
3. dostupnost sustavu obrazovanja tijekom cijeloga života;
4. stvaranje razumljivog prikaza obrazovnih postignuća za poslodavce, polaznike obrazovanja i roditelje;
5. stvaranje jedinstvenoga sustava osiguravanja i unaprjeđenja kvalitete postojećih i novih kvalifikacija;
6. održiva zapošljivost;
7. izgradnja sustava vrjednovanja i priznavanja kompetencija stečenih na radnome mjestu i drugim oblicima učenja;
8. jednostavnost prepoznavanja, vrjednovanja i priznavanja inozemnih kvalifikacija;
9. prepoznavanje i priznavanje hrvatskih kvalifikacija u inozemstvu;
10. promoviranje obrazovanja u Hrvatskoj.

Kao što smo već istaknuli pri samom uvođenju pojma HKO-a, Hrvatski kvalifikacijski okvir, daje osnovu za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacija, pazeći na interese i odgovornost tržišta rada, pojedinca i društva općenito. Na toj se osnovi mogu prepoznati i svi izneseni specifični ciljevi.

Razumijevanje različitih skupina kvalifikacija, pogotovo vrsta i klasa kvalifikacija, kao i njihovih međuodnosa, jedna je od ključnih osnova za izgradnju jasnoće cijelog kvalifikacijskog sustava. Tim se povećava važnost pažljivog i sustavnog uvođenja svih vrsta i klasa kvalifikacija, te prikladnih naziva. To je moguće isključivo uz prepoznavanje i pažljivi odabir svih osnovnih elemenata i njihovih svojstava.

Unaprjeđivanje suradnje između različitih dionika u obrazovanju izravni je dio općeg cilja HKO-a, a to je koordiniranje i povezivanje svih dijelova kvalifikacijskog sustava.

Dostupnost sustava obrazovanja svim pojedincima tijekom cijelog života također je istaknuta kao jedan od specifičnih ciljeva HKO-a. HKO se dizajnira i gradi upravo da bi stvorio osnovu za izgradnju prihvatljive, nužne i pravedne dostupnosti sustava obrazovanja.

Razumljivi prikaz obrazovnih postignuća postiže se na osnovi izgradnje jasnog i jednostavnog prikaza svih svojstava kvalifikacija, a HKO je instrument koji to uređuje.

Jedinstveni sustav osiguravanja i unaprjeđenja kvalitete postojećih i novih kvalifikacija je specifični cilj koji se ostvaruje provedbom HKO-a.

Opći cilj HKO-a je osiguravanje povezanosti i koordinacije svih dijelova kvalifikacijskog sustava, u što je uključeno i tržište rada. Time se održiva zapošljivost pokazuje kao jedan od specifičnih ciljeva koji se ostvaruje neposredno iz općeg cilja tijekom provedbe HKO-a.

Izgradnja sustava vrjednovanja neformalnog i informalnog učenja jedan je od specifičnih ciljeva HKO-a koji se postiže izgradnjom jasnih kriterija, a opravdava se prvenstveno novim potrebama i brzim promjenama na tržištu rada. Stjecanje potrebnih kompetencija ne postiže se isključivo formalnim učenjem, već i svim drugim oblicima.

Jednostavnost vrjednovanja i priznavanja inozemnih kvalifikacija izrast će kao neposredan rezultat provedbe HKO-a, EKO-a, te kvalifikacijskih okvira drugih zemalja. Priznavanje hrvatskih kvalifikacija u inozemstvu bit će olakšano provedbom HKO-a.

Promoviranje obrazovanja u Hrvatskoj, a osobito na razini doktorata, treba izrasti u interes Hrvatske, što će biti ostvarivo nakon izgradnje i ispravne provedbe HKO-a.

3.3. Načela pri izradi i razvoju HKO-a

Načela pri izradi i razvoju Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira su:

1. poštivanje hrvatskog naslijeđa i postojećeg sustava obrazovanja;
2. prihvaćanje smjernica EU-a i iskustava drugih zemalja u izgradnji njihovih kvalifikacijskih okvira;
3. priprema društva za europsku integraciju;
4. transparentnost postojećih i novih kvalifikacija;
5. jasnoća pripadnosti razini, vrsti i klasi kvalifikacija;
6. višesmjerna prohodnost kompetencija;
7. jednakost obrazovnih mogućnosti;
8. partnerstvo državnih institucija, poslodavaca, sindikata i provoditelja obrazovanja;
9. otvorenost za daljnju dogradnju Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira.

Poštivanje hrvatskog nasljeđa i postojećeg sustava obrazovanja, načelo je bez kojeg Hrvatska ne bi smjela graditi ništa novo, pa tako ni HKO.

Hrvatska je odabrala put interesnog povezivanja sa zemljama Europske unije pa su smjernice EU-a i iskustva drugih zemalja u izgradnji njihovih kvalifikacijskih okvira, posebno zemalja EU, načela koja se trebaju poštivati. Tim se načinom ovaj instrument ispravno gradi, a tako se i dodatno potvrđuje ispravna izgradnja i provedba HKO-a. No, ističemo kako je vrlo važno imati svoju posebnost i jedan dio originalnosti u izgradnji i provedbi. Originalnim pristupom HKO može omogućiti interesni i partnerski ulazak hrvatskog gospodarstva i sustava obrazovanja u druge zemlje.

Transparentnost postojećih i novih kvalifikacija je načelo bez kojega nije moguća željena provedba HKO-a, a jasnoća pripadnosti razini, vrsti i klasi kvalifikacija je načelo čijom se primjenom stvara osnova jednostavnog razumijevanja.

Ostvarenje višesmerne prohodnosti omogućava optimalno korištenje svih resursa u stjecanju potrebnih kompetencija za potrebe tržišta rada, pojedinca i društva općenito.

Jednakost obrazovnih mogućnosti je načelo bez kojeg Hrvatska ne smije ići. Treba uočiti da kompetencije koje pojedinci stječu učenjem nisu korisne samo tim pojedincima za zadovoljavanje njihovih osobnih interesa, već u daleko većoj mjeri za izgradnju društvene uključenosti i hrvatskog gospodarstva. Time se ističe važnost izgradnje jednakosti obrazovnih mogućnosti za svakog pojedinca u interesu i društva i svakog pojedinca.

Partnerstvo je ključno načelo bez kojega nije moguća provedba HKO-a, a otvorenost za daljnju dogradnju HKO-a omogućava njegovu održivost i korisnost.

3.4. Aktivnosti i rezultati pri izradi HKO-a

Aktivnosti izrade HKO-a započele su u ožujku 2006. godine, kada je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa osnovalo odgovarajuće povjerenstvo. Nakon konzultacija i prezentacija ispred svih relevantnih partnera, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je početkom 2007. godine predalo prijedlog Polaznih osnovna HKO-a Vladi RH na usvajanje. U srpnju 2007. godine Vlada RH je usvojila Polazne osnove na čijoj je osnovi ustrojeno Povjerenstvo za izradu HKO-a u rujnu 2007. godine.

Povjerenstvo za izradu HKO-a 19. ožujka 2008. godine usvojilo je Plan i program rada na izradi HKO-a za 5-godišnje razdoblje. U travnju 2008. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, na osnovi odluke Povjerenstva, osnovalo je Operativni tim za potporu Povjerenstvu za izradu HKO-a.

Operativni tim je tijekom prve godine djelovanja (od svibnja 2008. godine do svibnja 2009. godine) održao osam radionica (Zagreb, Ogulin, Brodarica, Plitvička jezera,

Zagreb, Opatija, Plitvička jezera, Crikvenica) na kojima su se stvarali uvjeti cjelovitog razumijevanja i pripreme provedbe Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira. Članovi Operativnog tima u tom su razdoblju održali više od 50 javnih predavanja i konzultacija sa svim partnerima, gdje je bilo prisutno ukupno preko 5000 ljudi:

- osnovnim i srednjim školama, te visokoškolskim institucijama;
- svim agencijama i centrima, koji su potpora obrazovnim institucijama;
- nekim ministarstvima;
- predstavnicima gospodarstva i većim tvrtkama u Hrvatskoj;
- predstavnicima sindikata;
- nekim strukovnim udrugama i savezima;
- studentima;
- stranim ekspertima i međunarodnim agencijama;
- te otvorena predavanja ispred šire zajednice.

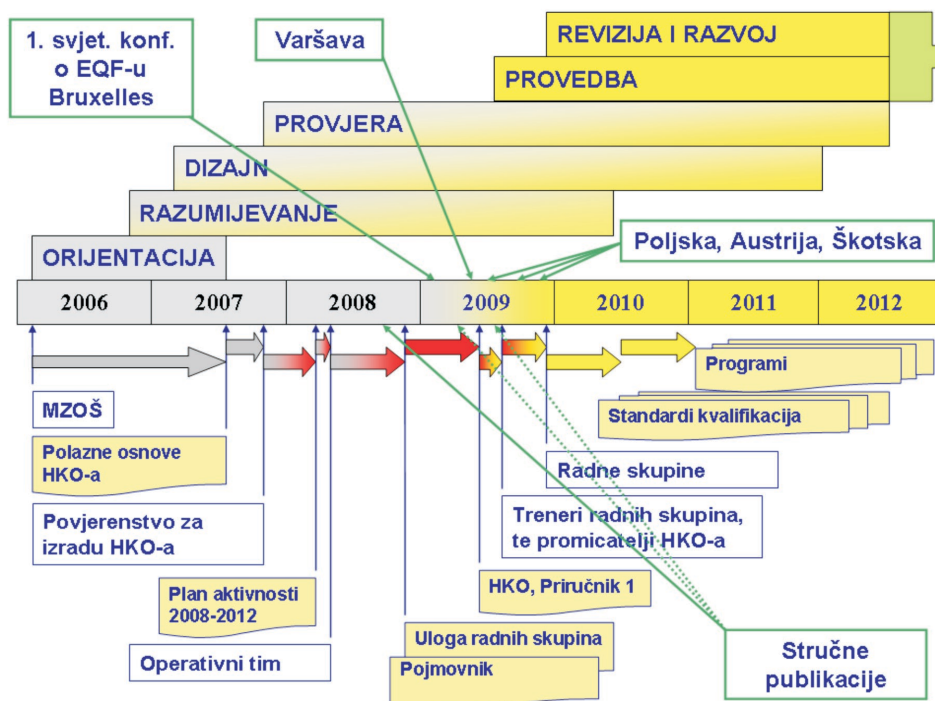
Rad na pripremi provedbe HKO-a pokazao se vrlo zanimljivim međunarodnoj zajednici i nekim zemljama Europske unije, na čijoj je osnovi Hrvatska pozvana da se pridruži međunarodnom klasteru nekoliko europskih zemalja, što je u trenutku pisanja ove knjige, započelo s pripremom, a Hrvatska je shvaćena kao važan partner u stvaranju razumijevanja cjelovitog procesa.

Članovi Operativnog tima, osim toga, objavili su niz stručnih tekstova u domaćim i međunarodnim publikacijama. Ostvarena je suradnja i s drugim aktivnostima u Hrvatskoj.

Više o svim ovim aktivnostima i rezultatima nalazi se u dokumentima koje prikazujemo u popisu literature ove knjige.

Temeljni dokumenti koji su osnova za daljnji rad, a izrasli su kao rezultat dosadašnjih aktivnosti (nalaze se i u popisu literature) su:

- **Prilozi Polaznim osnovama Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira**
 - Pregled dokumenata i podataka važnih za Hrvatski kvalifikacijski okvir
 - Europski kvalifikacijski okvir
 - Nacionalni kvalifikacijski okviri nekih europskih zemalja
- **Polazne osnove Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira**
 - Ciljevi Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira
 - Načela Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira
 - Nacr Hrvatskog kvalifikacijskog okvira po razinama
- **Pojmovnik**
 - Popis pojmova bitnih za razumijevanje procesa izrade HKO
 - Elementi kvalifikacija i njihova osnovna svojstva
- **Programi rada – višegodišnji i godišnji**
- **Prijedlog Radnih skupina za izradu kvalifikacija**
 - Popis radnih skupina prema obrazovnim sektorima
 - Cilj, zadaće i ishodi radnih skupina
 - Kriteriji za imenovanje radnih skupina
 - Načini i dinamika formiranja i rada radnih skupina

Ilustracija 3.2: Aktivnosti i rezultati pri izradi HKO-a.

3.5. Pitanja za vježbu

Navedite faze izrade i provedbe HKO-a.

Orijentacija, razumijevanje, dizajn, provjera, provedba, te revizija i razvoj.

Navedite i objasnite ciljeve HKO-a.

Odgovor u cjelini 3.2. ove knjige.

Navedite i objasnite načela izrade i razvoja HKO-a.

Odgovor u cjelini 3.3. ove knjige.

4. Pregled ostalih povezanih aktivnosti

U ovom dijelu dajemo kratki pregled nekih važnijih nacionalnih i međunarodnih aktivnosti koje su u uskoj poveznici s izradom Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira.

4.1. Bolonjska deklaracija

Bolonjska deklaracija (*engl. Bologna Declaration, Bologna Process*) označava zajedničku deklaraciju europskih ministara od 19. lipnja 1999. godine u Bologni o harmonizaciji sustava visokog obrazovanja, te zajedničkim standardima osiguravanja kvalitete. Deklaracijom se dodatno uvode osnovni ciklusi visokog obrazovanja, te ECTS bodovni sustav u visokom obrazovanju s ciljem promicanja pokretljivosti studenata.

Hrvatska je potpisala Bolonjsku deklaraciju 2001. godine u Pragu.

4.2. Lisabonska strategija

Lisabonska strategija (*engl. Lisbon Strategy, Lisbon Agenda, Lisbon Process*) označava akcijski i razvojni plan Europske unije (EU) do 2010. godine s ciljem izgradnje EU kao društva s najdinamičnijim i najkonkurentnijim gospodarstvom svijeta, održivog razvoja, temeljenoga na znanju, koje će nuditi brojnija i kvalitetnija radna mjesta, te u kojem vlada socijalna uključenost i očuvanje okoliša. Ovaj je plan prihvatilo Europsko vijeće u ožujku 2000. godine u Lisabonu.

Na polovici vremena provedbe Plana, 22.-23. ožujka 2005. godine, napravljena je revizija, kada su ponovno istaknute temeljne vrijednosti koje EU promiče, a to su gospodarski rast, kreativnost i inovacije, zapošljivost, socijalna uključenost, te pokretanje svih nacionalnih i društvenih resursa. Ponovno se spominju tri dimenzije: gospodarstvo, društvo i okoliš. U to su vrijeme unesene neke dopune. Inovacije i učenje postavljaju se kao pogonski dijelovi gospodarskih promjena. Obnovljivost se uvodi i za društvene odnose i za okoliš. Primjer konkretnih mjera Lisabonske strategije je Sedmi okvirni program (FP7) u koji je i Hrvatska uključena kao punopravni subjekt, sa svim obvezama i pravima.

4.3. Kopenhaška deklaracija

Kopenhaška deklaracija (*engl. The Copenhagen Declaration*) označava proces Europske unije s ciljem jačanja suradnje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju.

Kao odgovor na odluke Europskog vijeća u Barceloni 2002. godine, ovom se deklaracijom u strukovnom dijelu pokreću slične aktivnosti kao što je to urađeno Bolonjskom deklaracijom za visoko obrazovanje. Specifičan je cilj Deklaracije povezati zemlje EU sa zemljama koje nisu članice EU, ali pripadaju europskom gospodarskom prostoru.

Kopenhaška deklaracija je sastavni dio Lisabonske strategije, a njom se ističu sljedeći specifični ciljevi: i) veća suradnja europskih zemalja i poticanje mobilnosti; ii) poticanje jasnoće, protoka informacija i uputa; iii) priznavanje kompetencija i kvalifikacija; te iv) osiguravanje kvalitete.

Deklaraciju su prihvatili europski ministri u Kopenhagenu 29. i 30. studenoga 2002. godine.

4.4. Instrument pretpristupne pomoći (IPA)

Instrument pretpristupne pomoći (IPA) novi je oblik pomoći Europske unije Republici Hrvatskoj za razdoblje 2007.-2013. uspostavljen Uredbom Vijeća EU s ciljem pomoći državama kandidatkinjama i državama potencijalnim kandidatkinjama u njihovom usklađivanju i provedbi pravne stečevine EU. IV komponenta IPA Operativnog programa Razvoj ljudskih potencijala ima cilj jačati ulaganja u ljudski kapital u Hrvatskoj i promicati veću zapošljivost pomažući razvoj i provedbu usklađene politike za razvoj ljudskih potencijala i nacionalnoga kvalifikacijskog okvira.

4.5. Europski kvalifikacijski okvir

Europski kvalifikacijski okvir (EKO) je instrument uspostave razina kvalifikacija ustrojen tako da djeluje kao sredstvo prepoznavanja i razumijevanja kvalifikacija između nacionalnih (ili sektorskih) kvalifikacijskih okvira. Ima dva osnovna cilja: promicati mobilnost građana među zemljama i poticati cjeloživotno učenje.

Kao instrument promicanja cjeloživotnog učenja, EKO obuhvaća sve razine kvalifikacija koje se mogu steći u općem i strukovnom, te akademskom obrazovanju i osposobljavanju, jednako u početnom kao i cjeloživotnom učenju.

Osam kvalifikacijskih razina složenosti opisuje se pomoću općih pokazatelja ishoda učenja, a ne ulaznih elementa. Ishodi učenja se prikazuju kroz znanja, vještine, te samostalnost i odgovornost koju nazivaju *competence*. Znanja se odnose na činjenična i teorijska, odnosno na stečene zasebne informacije, te njihovo povezivanje. Vještine dijele na spoznajne (logičko i kreativno razmišljanje) i psihomotoričke (fizička spretnost, te upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala) vještine.

EKO je formalno na snazi od 23. travnja 2008. godine, ali se još izrađuju potrebni kriteriji i postupci.

4.6. Državna matura

Državna matura je skup ispita koji se pod jednakim uvjetima i kriterijima provodi za sve učenike u isto vrijeme i omogućuje dobivanje usporednih ishoda učenika na nacionalnoj razini.

Sadržaj, uvjeti, način i postupak polaganja državne mature propisani su Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/2008) i Pravilnikom opolaganju državne mature (NN, 97/2008).

Cilj državne mature je provjera i vrjednovanje ishoda učenja koje su učenici stekli obrazovanjem prema propisanim općeobrazovnim nastavnim planovima i programima.

Ispite državne mature polažu učenici gimnazijskog programa obrazovanja koji s polaganjem državne mature završavaju srednje obrazovanje.

Učenici strukovnih i umjetničkih programa obrazovanja, koji traju najmanje četiri godine, i koji svoje srednje obrazovanje završavaju izradom i obranom završnoga rada u organizaciji i provedbi škole srednjih škola mogu polagati i ispite državne mature ako žele nastaviti obrazovanje u visokoškolskoj razini. Odredbe o polaganju državne mature odnose se na učenike koji su prvi razred gimnazije ili četverogodišnje strukovne i umjetničke škole upisali u školskoj godini 2006./2007.

4.7. Hrvatski nacionalni obrazovni standard

Hrvatski nacionalni obrazovni standard je skup normi koje sadrže: standarde odgojno-obrazovnih sadržaja; standarde obrazovnih postignuća; standarde poučavanja; standarde praćenja i vrjednovanja učeničkih postignuća; standarde stručnog osposobljavanja i usavršavanja nastavnika.

U skladu s općim pokazateljima Nacionalnog obrazovnog standarda (Development of National Educational Standards, Bundesministerium für Bildung und Forschung, Berlin, 2004), njegova je svrha uputiti i voditi škole prema ostvarenju obveznih obrazovnih ciljeva te prema poželjnim ishodima učenja. Nacionalni obrazovni standard je zamišljen kao putokaz (engl. "road map") za nastavnike, učenike, a i roditelje pri ostvarivanju i stalnom poboljšavanju odgoja i obrazovanja.

Ciljevi Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda su rasterećenje učenika smanjivanjem udjela enciklopedijskih sadržaja usmjerenih prema zapamćivanju i reproduciranju; nastava utemeljena na procesu poučavanja umjesto isključivo na predavanju / izlaganju; poučavanje usmjereno prema učeniku, uvažavajući učenikove sposobnosti i prirodne sklonosti; uvođenje učenika u istraživački usmjerenu nastavu; stjecanje trajnih i uporabljivih znanja; stjecanje sposobnosti i umijeća; razvijanje sposobnosti za rješavanje problema i donošenje odluka; razvijanje poduzetničkog duha; osposobljavanje za cjeloživotno učenje; jačanje odgojne uloge škole; jačanje suradnje škole i lokalne zajednice; stjecanje socijalnih i moralnih navika i sposobnosti.

4.8. Nacionalni okvirni kurikulum

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi (NOK) zamišljen je kao *temeljni* dokument koji na nacionalnoj razini donosi vrijednosti i opće ciljeve odgoja i obrazovanja, određuje ishode učenja po završetku obrazovanja, što i kako trebaju učiti te kako se prati i vrjednuje kvaliteta učeničkih postignuća i rada škola.

NOK se predviđa kao osnova za izradu svih ostalih kurikulumskih dokumenata, smjernica za primjenu kurikuluma, izradu udžbenika i ostalih nastavnih sredstava i materijala, definiranje standarda i kriterija za vrjednovanje kvalitete učeničkih postignuća i rada škola, te kao osnova za planiranje i programiranje nastave u školama. Ključne se kompetencije cjeloživotnog učenja implicitno uključuju u sve kvalifikacije i time izradu NOK-a treba pratiti s posebnom pozornošću.

4.9. Priznavanje inozemnih kvalifikacija

Priznavanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija uređuje se Zakonom o priznavanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija (NN 158/2003, 198/2003, 138/2006) kojim se postupak za visoko obrazovanje provodi odvojeno od ostalih.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa provodi aktivnosti priznavanja obrazovnih kvalifikacija za osnovno i srednje obrazovanje, bilo da se odnosi na završeno ili samo za razdoblje obrazovanja, te za programe obrazovanja odraslih.

Agencija za znanost i visoko obrazovanje (odnosno jedan njen dio – ENIC/NARIC ured) provodi priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija uz prethodno mišljenje Vijeća za priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija u svrhu zapošljavanja u Republici Hrvatskoj. Priznavanje s ciljem nastavka obrazovanja, bilo da se radi o cjelovitim kvalifikacijama ili o razdoblju studiranja, provode odgovarajući uredi pri visokim učilištima.

Ovim je aktivnostima nestalo priznavanje istovrijednosti, tj. nostrifikacije inozemnih kvalifikacija.

Priznavanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija temelji se na Lisabonskoj konvenciji od 1997. godine.

4.10. Osiguravanje kvalitete

Osiguravanje kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju uređuje se Zakonom (NN 45/2009) o kojem se brine Agencija za znanost i visoko obrazovanje te sve znanstvene i visokoškolske institucije. Agencija se brine o vanjskom sustavu, a sve visokoškolske institucije o unutarnjem sustavu kvalitete.

Agencija za znanost brine o:

- o osiguravanju i unaprjeđivanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju;
- o inicijalnoj akreditaciji i reakreditaciji;
- o tematskom vrjednovanju;
- o vanjskoj neovisnoj periodičnoj prosudbi unutarnjeg sustava osiguravanja kvalitete.

Zakonom se prvi put spominju na jasan način resursi i njihova primjerenost društvenim potrebama.

Osiguravanje kvalitete je važan dio Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira pa je potrebno obratiti veliku pozornost na razvoj sustava osiguranja kvalitete u Hrvatskoj HKO ima cilj izraditi jedinstveni sustav osiguravanja kvalitete.

4.11. Pitanja za vježbu

Kronološki poredajte navedene aktivnosti u EU (Bolonjska deklaracija, Lisabonska strategija, Kopenhaška deklaracija, EKO), te ih povežite s ulogom (opća uloga, opće obrazovanje, strukovno obrazovanje, visoko obrazovanje).

Bolonjska deklaracija – visoko obrazovanje; Lisabonska strategija – opća uloga; Kopenhaška deklaracija – strukovno obrazovanje; EKO – opće, strukovno i visoko obrazovanje.

Kronološki poredajte navedene aktivnosti u Hrvatskoj (Državna matura, Hrvatski nacionalni obrazovni standard, Nacionalni okvirni kurikulum), te ih povežite s ulogom (osnovno obrazovanje, opće obrazovanje, srednje gimnazijsko obrazovanje, srednje strukovno obrazovanje, visoko obrazovanje).

Hrvatski obrazovni standard – osnovno obrazovanje; Državna matura – srednje gimnazijsko obrazovanje uz mogućnost uključenja pojedinaca iz četverogodišnjeg strukovnog obrazovanja; Nacionalni okvirni kurikulum – opći dio osnovnog i srednjeg obrazovanja.

Koje su ustanove uključene u postupak priznavanja inozemnih kvalifikacija?

MZOŠ – kvalifikacije koje pripadaju razinama osnovnog i srednjeg obrazovanja; AZVO – kvalifikacije koje pripadaju razinama visokog obrazovanja za potrebe tržišta rada; odgovarajuća visoka učilišta – visoko obrazovanje za potrebe nastavka obrazovanja.

5. Osnovna svojstva ishoda učenja i kvalifikacije

Već smo u poglavlju o pojmovima uveli pojam kvalifikacije, ali i ishoda učenja kao njenih osnovnih elemenata. Kvalifikaciju podrazumijevamo kao određeni skup ishoda učenja, čije je stjecanje vrjednovano, a dokazuje se određenom javnom ispravom. Ishodi učenja su određeni skup kompetencija, koje prikazujemo znanjima i vještinama, te pripadajućom samostalnošću i odgovornošću.

5.1. Profil

Jedno od temeljnih pitanja koje se postavljaju na temu kvalifikacija je međusobno razlikovanje ishoda učenja jednih od drugih, a time i kvalifikacija. Koja su to svojstva po kojima se određuju i razlikuju ishodi učenja?

Lako se možemo prisjetiti kompetencija koje se nazivaju: matematičke kompetencije, engleski jezik, hrvatski jezik, poduzetništvo, prirodoslovlje, i druge. No, da li je to dovoljno za njihovo međusobno razlikovanje. Brzo ćemo se složiti da spomenuti nazivi nisu dovoljni za njihovo razlikovanje. U pokušaju detaljnijeg opisa stečenih kompetencija, mogli bismo ih dalje dijeliti, naprimjer: fizika i kemija, što su dijelovi prirodoslovlja. Ovom se podjelom može ići i detaljnije pa se mogu uvoditi novi skupovi kompetencija kao dijelovi navedenih. Naprimjer, mehanika, termodinamika i optika, kao dijelovi kompetencija u fizici. No, i to se može dalje dijeliti, kao na primjer, geometrijska optika, valna optika, te kvantna optika, kao dijelovi optike. Podjele mogu ići i dalje, no svejedno se ne bi došlo do jasne slike o kojim se to kompetencijama točno radi. Ovakvom se podjelom uspijeva prikazati samo jedno od osnovnih svojstava kompetencija, a to je njihov profil.

5.2. Razina

Drugo osnovno svojstvo ishoda učenja (i kvalifikacije) je razina. Razinom prikazujemo složenost ili doseg stečenih kompetencija, odnosno ishoda učenja (i kvalifikacije). Unutar istog profila možemo razlikovati složenost ishoda učenja. Naprimjer, unutar valne optike pojedinac može imati kompetencije kojima se tek dosjeća pojmova ili teorija, a drugi pojedinac kompetencije istog profila koje uspješno primjenjuje u rješavanju nekih složenih problema. Iako pripadaju istom profilu, takve kompetencije nisu identične, tj. kažemo da se razlikuju u vrijednosti drugog osnovnog svojstva – razine.

5.3. Obujam

Da bi se dobila potpuna slika, za ishode je učenja potrebno iskazati još i obujam. Tek iskaz o profilu, razini i obujmu nekog skupa ishoda učenja prikazuje njihovu potpunu sliku (uz uvjet pouzdanosti).

U slučaju pune pouzdanosti, uočimo da navedena tri svojstva određuju ishode učenja potpuno i da ta svojstva ne ovise jedan o drugom. To znači da ni profil, ni razina, niti obujam nisu određeni jednim ili kombinacijom druga dva osnovna svojstva. Zbog toga se ta tri svojstva mogu zvati potpuna i osnovna svojstva ishoda učenja. Potpuna jer ne postoje druga dodatna svojstva koja određuju ishode učenja, a osnovna jer svako od njih ne ovisi o drugim svojstvima. Svako drugo novo svojstvo ishoda učenja koje bismo uvodili ovisilo bi o jednom ili kombinaciji više navedenih osnovnih svojstava.

5.4. Kvaliteta

5.4.1. Osobna dimenzija kvalitete

No, da li navedena tri osnovna svojstva potpuno određuju ishode učenja i kvalifikaciju? Bilo bi zaista tako kad bi se pouzdanost vrijednosti triju osnovnih svojstava podrazumijevala sama po sebi, tj. kad bi iskaz o njima bio potpuna istina.

No, povijest nas uči da to nije tako u svim slučajevima. Ishodi učenja koji se potvrđuju različitim javnim ispravama (naprimjer, diplomama, svjedodžbama, dopunskim ispravama) ne doživljavamo jednako pouzdanim. Dvije osobe mogu završiti isti studij, U istoj ustanovi i u isti trenutak, te steći određenu kvalifikaciju. No, njihove kompetencije u pravilu doživljavamo različito zbog različitih ocjena koje imaju. Kažemo da nam ocjene prikazuju veću ili manju pouzdanost prikazanih ishoda učenja.

Takvo svojstvo nazivamo kvaliteta, ili, točnije, samo jedna dimenzija kvalitete – osobna dimenzija kvalitete.

5.4.2. Institucijska dimenzija kvalitete

Druga dimenzija kvalitete vezana je uz ustanovu koja je izdala javnu ispravu, ili više ustanova (one koje su izdale ispravu, one koje su sudjelovale u vrjednovanju ishoda učenja, one koje su sudjelovale u organiziranju, provođenju i upravljanju kvalitete nastavnog procesa, kao i u osiguravanju i unaprjeđenju kvalitete svih drugih povezanih aktivnosti).

Naprimjer, ako zamislimo skup kompetencija koje su identične u prikazu profila, razine i obujma ishoda učenja, te ocjenama koje prikazuju kvalitetu pojedinca (osobna dimenzija kvalitete), takav skup ishoda učenja svejedno u pravilu ne doživljavamo

identično, već ovisno o ustanovi (ili ustanovama) koje potvrđuju njihovo stjecanje i ustanovama koje su sudjelovale u organiziranju stjecanja tih kompetencija.

Cjelovito svojstvo pouzdanosti (i osobne i institucijske) nazivamo kvaliteta.

5.5. Određivanje svojstava ishoda učenja i kvalifikacije

Za svako od navedenih osnovnih svojstava (razina, obujam, profil i kvaliteta) Hrvatski kvalifikacijski okvir uvodi način određivanja i iskazivanja njihovih vrijednosti, i za ishode učenja i za kvalifikaciju, posebno.

Razinu ishoda učenja određujemo korištenjem mjerljivih pokazatelja razina. Vrijednost obujma ishoda učenja prikazujemo ECTS ili ECVET bodovima (ili nekim drugim bodovima), a profil prikazujemo nazivom ishoda učenja.

Kvalitetu iskazujemo ocjenama i institucijama koje su odgovorne za sve aktivnosti, od prijedloga standarda kvalifikacija, prijedloga programa, provedbe programa, do svih vrjednovanja. Sustav kojim se osigurava i unaprjeđuje kvaliteta također se koristi u iskazivanju kvalitete.

Detalji načina određivanja svakog osnovnog svojstva prikazujemo posebno dalje u tekstu.

5.5.1. Određivanje razine ishoda učenja

Mjerljivi pokazatelji razina (*descriptors*) u HKO-u napisani su tako da pokrivaju cijeli spektar ishoda učenja, neovisno o obliku učenja ili instituciji, sve od osnovne škole, preko svih razina obrazovanja, do doktorata pa i više, ako postoji. Njima se pokrivaju i radne aktivnosti i učenje, akademski dio, ali i strukovni koji je namijenjen uglavnom tržištu rada. Također, uključuje se početno (inicijalno) obrazovanje, kao i ono koje se izvodi zbog unaprjeđenja, tj. svi oblici učenja – formalnoga, neformalnoga i informalnoga – tijekom cijelog života.

U opisivanju razine složenosti, mjerljivi pokazatelji odražavaju i specijalizaciju i općenitost. To znači da približavanje najvišoj razini ne znači nužno da će znanja ili vještine biti sve više i više specijalizirane. To je, naravno, moguće u mnogim slučajevima, osobito u istraživačkom dijelu. No, drugdje to može označavati sve općenitije razumijevanje određenog područja.

Pokazatelji razina u HKO-u razlikuju se dovoljno od razine do razine, pokazujući razvoj složenosti i doseg. Sve razine su tako izgrađene da više razine automatski uključuju sve što prikazuju niže razine, te nije potrebno ponavljati istim zapisima. To se u HKO-u implicitno podrazumijeva. Uvedeni su ključni i jasni termini kojima se razine međusobno razlikuju.

U iskazivanju pokazatelja razina u HKO-u nastojalo se koristiti samo pozitivne iskaze, pazeći na njihovu razumljivost. Nisu se koristili termini kao što su “*prikladni*” ili slično. Istovremeno, nastojalo se da opis bude što je više moguće jasan i generički. Izbjegnuti su i termini koji su isključivo jasni samo ekspertima, a poticani su oni termini koji su jasni široj zajednici.

Mjerljive pokazatelje razina ishoda učenja u HKO-u prikazujemo složenošću sljedećih kompetencija:

- znanja
 - činjenična
 - teorijska
- vještine
 - spoznajne
 - psihomotoričke
 - socijalne
- te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti.

Važno je naglasiti da redoslijed prikaza kompetencija ne prikazuje njihovu važnost već logičku povezanost. Očekuje se da bi kvalifikacije koje imaju veću količinu vještina od znanja bile zanimljivije nekom gospodarstvu, što ipak nije isključivo. Kod nekih se kvalifikacija određena znanja mogu nalaziti na jednoj razini, a vještine na nekoj drugoj. Općenito kazano, sve vrste kompetencija jednako su vrijedne, no pojedinom se kvalifikacijom određuje što je u tom specifičnom slučaju važno, a što ne.

Kod nekih se sektora mogu stvarati kvalifikacije za sve razine, kod drugih samo na visokim razinama ili čak samo na 8. razini. Ponegdje je moguće imati kvalifikacije samo na nižim razinama.

Dobro je dalje uočiti da razvoj konkretnih kvalifikacija pojedine osobe ne ide nužno samo od nižih prema višim razinama. To može biti u većini slučajeva, no, moguće je da jedna osoba stekne konkretnu kvalifikaciju na 7. razini, a nakon toga stekne neku drugu kvalifikaciju s 5. razine. Nadalje, ne znači niti da su kvalifikacije na višim razinama nužno vrjednije i da zavrjeđuju veću nagradu u odnosu na kvalifikacije na nižim razinama, ali drugog profila. To samo znači da se na primjer, određeni poslovi nekog zanimanja ne mogu izvršavati bez kvalifikacija na odgovarajućoj razini, u odgovarajućem obujmu i odgovarajućem profilu (naravno, podrazumijevajući odgovarajuću pouzdanost, tj. kvalitetu).

U razvoju mjerljivih pokazatelja razina u HKO-u djelomično su se koristili pokazatelji EKO-a, no, nisu se kopirali. Koristili su se samo kao orijentir i radi boljeg razumijevanja ideje i uloge.

Neke su ključne kompetencije u HKO-u prisutne eksplicitno u nekim prikazima kompetencija (naprimjer, kroz pripadajuću samostalnost i odgovornosti, ali mnoge su i izravno kroz znanja i vještine). No, ključne kompetencije trebaju biti eksplicitno uključene u svakoj konkretnoj kvalifikaciji, na što se pazi daljnjim razvojem i provedbom HKO-a.

U sljedećim tablicama dajemo složenost za svaki prikaz kompetencija – činjenična i teorijska znanja; spoznajne, psihomotoričke i socijalne vještine; te pripadajuća samostalnost i odgovornost. S ciljem bolje čitljivosti, tablice fizički odvajamo (no, dobro ih je vidjeti i skupno, kako se prikazuje još jednom, pri kraju cjeline, skupnom tablicom).

Razine	Znanja: činjenična
8	Kreiranje i vrjednovanje novih činjenica u dijelu područja znanstvenih istraživanja što dovodi do pomicanja granica znanja
7	Vrjednovanje činjeničnih do poznatih granica nekog područja (rada ili istraživanja) kao i do dodirnih granica s drugim područjima koja mogu biti temelj znanstvenoga istraživanja u dijelu toga područja
6	Vrjednovanje činjenica unutar područja rada ili učenja od kojih je dio na rubovima poznatih granica
5	Analiziranje i sintetiziranje činjenica kojima se stvara svijest o poznatim granicama područja rada ili učenja, te njihovo vrjednovanje
4	Analiziranje činjenica unutar područja rada ili učenja
3	Primjenjivanje osnovnih činjenica u izvršavanju zadataka unutar područja rada ili učenja
2	Razumijevanje osnovnih činjenica u izvršavanju jednostavnih zadataka u području rada ili učenja
1	Pamćenje općih činjenica

Razine	Znanja: teorijska
8	Kreiranje i vrjednovanje novih teorijskih znanja u dijelu područja znanstvenih istraživanja što dovodi do pomicanja granica znanja
7	Vrjednovanje teorijskih znanja do poznatih granica nekog područja (rada ili istraživanja) kao i do dodirnih granica s drugim područjima koja mogu biti temelj znanstvenoga istraživanja u dijelu toga područja
6	Vrjednovanje teorijskih znanja unutar područja rada ili učenja od kojih je dio na rubovima poznatih granica
5	Analiziranje i sintetiziranje teorijskih znanja kojima se stvara svijest o poznatim granicama područja rada ili učenja, te njihovo vrjednovanje
4	Analiziranje teorijskih znanja unutar područja rada ili učenja
3	Primjenjivanje osnovnih teorijskih znanja u izvršavanju zadataka unutar područja rada ili učenja
2	Razumijevanje osnovnih teorijskih znanja u izvršavanju jednostavnih zadataka u području rada ili učenja
1	Pamćenje općih teorijskih znanja

Razine	Vještine: spoznajne
8	
7	Apstraktna kreativna razmišljanja (potrebna u istraživanjima za razvijanje novih znanja i procedura te za integriranje različitih područja)
6	Apstraktna logička razmišljanja (potrebna za razvijanje rješenja apstraktnih problema) u nepredvidivim uvjetima
5	Jednostavna apstraktna kreativna razmišljanja (potrebna za razvijanje rješenja apstraktnih problema) u djelomično nepredvidivim uvjetima

Razine	Vještine: spoznajne
4	Jednostavna apstraktna logička razmišljanja (potrebna za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka) u promjenjivim uvjetima
3	Jednostavna konkretna kreativna razmišljanja (potrebna za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih rutinskih zadataka) u poznatim uvjetima
2	Konkretna logička razmišljanja (potrebna za primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa jednostavnih zadataka) u poznatim uvjetima
1	Jednostavna konkretna logička razmišljanja (potrebna za izvršenje jednostavnih konkretnih zadataka) u poznatim uvjetima

Razine	Vještine: psihomotoričke
8	Kreiranje te analiziranje i vrjednovanje novih predloženih specijaliziranih pokreta i novih metoda, instrumenata, alata i materijala
7	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala, kao i izrada složenih metoda, instrumenata, alata i materijala, potrebnih u istraživanjima i inovativnom procesu
6	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala u nepredvidivim uvjetima , kao i izrada složenih metoda, instrumenata, alata i materijala
5	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala u djelomično nepredvidivim uvjetima , kao i izrada jednostavnih metoda, instrumenata, alata i materijala
4	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala (u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka) u promjenjivim uvjetima
3	Složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala u poznatim uvjetima
2	Jednostavna upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala u poznatim uvjetima.
1	Izvođenje jednostavnih rutinskih pokreta u poznatim uvjetima

Razine	Vještine: socijalne
8	Kreiranje novih društvenih i civilizacijski prihvaćenih komunikacija i suradnje sa skupinama različitih opredjeljenja i naroda
7	Ostvarenje upravljanja te složenih komunikacija i suradnje u različitim društvenim skupinama i narodima u nepredvidivim uvjetima
6	Ostvarenje upravljanja te složenih komunikacija i suradnje u različitim društvenim skupinama u nepredvidivim uvjetima
5	Ostvarenje upravljanja i složenih komunikacija i suradnje u skupini u djelomično nepredvidivim uvjetima
4	Ostvarenje složenih komunikacija i suradnje u skupini u promjenjivim uvjetima
3	Ostvarenje složenih komunikacija i suradnje u skupini u poznatim uvjetima
2	Ostvarenje jednostavne komunikacije i suradnje s pojedinim osobama u poznatim uvjetima
1	Ostvarenje općih pravila ponašanja u poznatim uvjetima

Razine	Samostalnost
8	Izražavanje osobnoga profesionalnog i etičkog autoriteta te trajna predanost istraživanjima i razvoju novih ideja ili procesa
7	Upravljanje složenim i promjenjivim uvjetima okruženja i odluke o njihovom mijenjanju
6	Upravljanje stručnim projektima u nepredvidivim uvjetima
5	Sudjelovanje u upravljanju aktivnostima u djelomično nepredvidivim uvjetima
4	Izvršenje složenih zadataka i prilagođavanje vlastitoga ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uvjetima
3	Izvršenje složenih zadataka i prilagođavanje vlastitoga ponašanja unutar zadanih smjernica u poznatim uvjetima
2	Izvršenje jednostavnih zadataka pod stručnim neposrednim i povremenim vodstvom u poznatim uvjetima
1	Izvršenje jednostavnih zadataka pod neposrednim stručnim i stalnim vodstvom u poznatim uvjetima

Razine	Odgovornost
8	Preuzimanje etičke i društvene odgovornosti za uspješnost provođenja istraživanja , za društvenu korisnost rezultata istraživanja te za moгуće društvene posljedice
7	Preuzimanje osobne i timske odgovornosti za strateško odlučivanje i uspješno provođenje i izvršenje zadataka u nepredvidivim uvjetima te društvene i etičke odgovornosti tijekom izvršenja zadataka i posljedica rezultata tih zadataka
6	Preuzimanje etičke i društvene odgovornosti za upravljanje i vrjednovanje profesionalnoga razvoja pojedinaca i skupina u nepredvidivim uvjetima
5	Preuzimanje pune odgovornosti za upravljanje te ograničene odgovornosti za vrjednovanje unaprjeđenja aktivnosti u djelomično nepredvidivim uvjetima
4	Preuzimanje djelomične odgovornosti za vrjednovanje i unaprjeđenje aktivnosti u promjenjivim uvjetima
3	Preuzimanje odgovornosti za izvršenje složenih zadataka u poznatim uvjetima
2	Preuzimanje odgovornosti za izvršavanje jednostavnih zadataka i odnosa s drugima u poznatim uvjetima
1	Preuzimanje odgovornosti za izvršavanje jednostavnih zadataka u poznatim uvjetima

Razine	Znanja		Vještine			Samostalnost	Odgovornost
	Činjenična	Teorijska	Spoznajne	Psihomotoričke	Socijalne		
8	Kreiranje i vrjednovanje novih činjenica u dijelu područja znanstvenih istraživanja što dovodi do pomicanja granica znanja	Kreiranje i vrjednovanje novih teorijskih znanja u dijelu područja znanstvenih istraživanja što dovodi do pomicanja granica znanja	Kreiranje i vrjednovanje novih predloženih specijaliziranih pokreta i novih metoda, instrumenata, alata i materijala	Kreiranje te analiranje i vrjednovanje novih predloženih specijaliziranih pokreta i novih metoda, instrumenata, alata i materijala	Kreiranje novih društvenih i civilizacijski prihvaćenih komunikacija i suradnje sa skupinama različitih opredjeljenja i naroda	Izražavanje osobnoga profesionalnog i etičkog autoriteta te trajna predanost istraživanjima i razvoju novih ideja ili procesa	Preuzimanje etičke i društvene odgovornosti za uspješnost provođenja istraživanja, za društvenu korisnost rezultata istraživanja te za moguće društvene posljedice
7	Vrjednovanje činjenica do poznatih granica nekog područja (rada ili istraživanja) kao i do dodirnih granica s drugim područjima koja mogu biti temelj znanstvenoga istraživanja u dijelu toga područja	Vrjednovanje teorijskih znanja do poznatih granica nekog područja (rada ili istraživanja) kao i do dodirnih granica s drugim područjima koja mogu biti temelj znanstvenoga istraživanja u dijelu toga područja	Apstraktna kreativna razmišljanja (potrebna za razvijanje različitih područja) za integriranje različitih područja	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala, kao i izrada složenih metoda, instrumenata, alata i materijala, potrebnih u istraživanjima i inovativnom procesu	Ostvarenje upravljanja te složenih komunikacija i suradnje u različitim društvenim skupinama i narodima u nepredvidivim uvjetima	Upravljanje složenim i promjenjivim uvjetima okruženja i odluke o njihovom mijenjanju	Preuzimanje osobne i timске odgovornosti za strateško odlučivanje i uspješno provođenje i izvršenje zadataka u nepredvidivim uvjetima, te društvene i etičke odgovornosti tijekom izvršenja zadataka i posljedica rezultata tih zadataka
6	Vrjednovanje činjenica unutar područja rada ili učenja od kojih je dio na rubovima poznatih granica	Vrjednovanje teorijskih znanja unutar područja rada ili učenja od kojih je dio na rubovima poznatih granica	Apstraktna logička razmišljanja (potrebna za razvijanje rješenja apstraktnih problema) u nepredvidivim uvjetima	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala, kao i izrada složenih metoda, instrumenata, alata i materijala	Ostvarenje upravljanja te složenih komunikacija i suradnje u različitim društvenim skupinama u nepredvidivim uvjetima	Upravljanje stručnim projektima u nepredvidivim uvjetima	Preuzimanje etičke i društvene odgovornosti za strateško odlučivanje i uspješno provođenje i izvršenje zadataka u nepredvidivim uvjetima, te društvene i etičke odgovornosti tijekom izvršenja zadataka i posljedica rezultata tih zadataka
5	Analiziranje i sintetiziranje činjenica kojima se stvara svijest o poznatim granicama područja rada ili učenja, te njihovo vrjednovanje	Analiziranje i sintetiziranje teorijskih znanja kojima se stvara svijest o poznatim granicama područja rada ili učenja, te njihovo vrjednovanje	Jednostavna apstraktna kreativna razmišljanja (potrebna za razvijanje rješenja apstraktnih problema) u djelomično nepredvidivim uvjetima	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala u djelomično nepredvidivim uvjetima, kao i izrada jednostavnih metoda, instrumenata, alata i materijala	Ostvarenje upravljanja i složenih komunikacija i suradnje u skupini u djelomično nepredvidivim uvjetima	Sudjelovanje u upravljanju aktivnostima u djelomično nepredvidivim uvjetima	Preuzimanje pune odgovornosti za vrjednovanje te ograničene odgovornosti za vrjednovanje i usmjeravanje aktivnosti u djelomično nepredvidivim uvjetima
4	Analiziranje činjenica unutar područja rada ili učenja	Analiziranje teorijskih znanja unutar područja rada ili učenja	Jednostavna apstraktna logička razmišljanja (potrebna za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka) u promjenjivim uvjetima	Izvođenje složenih pokreta te složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala (u izvršenju skupa složenih specifičnih zadataka) u promjenjivim uvjetima	Ostvarenje složenih komunikacija i suradnje u skupini u promjenjivim uvjetima	Izvršenje složenih zadataka i prilagođavanje vlastitoga ponašanja unutar zadanih smjernica u promjenjivim uvjetima	Preuzimanje djelomične odgovornosti za vrjednovanje i usmjeravanje aktivnosti u promjenjivim uvjetima
3	Primjenjivanje osnovnih činjenica u izvršavanju zadataka unutar područja rada ili učenja	Primjenjivanje osnovnih teorijskih znanja u izvršavanju zadataka unutar područja rada ili učenja	Jednostavna kreativna razmišljanja (potrebna za odabir i primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa složenih rutinskih zadataka) u poznatim uvjetima	Složena upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala u poznatim uvjetima	Ostvarenje složenih komunikacija i suradnje u skupini poznatim uvjetima	Izvršenje složenih zadataka i prilagođavanje vlastitoga ponašanja unutar zadanih smjernica u poznatim uvjetima	Preuzimanje odgovornosti za izvršenje složenih zadataka u poznatim uvjetima
2	Razumijevanje osnovnih činjenica u izvršavanju jednostavnih zadataka u području rada ili učenja	Razumijevanje osnovnih teorijskih znanja u izvršavanju jednostavnih zadataka u području rada ili učenja	Konkretna logička razmišljanja (potrebna za primjenu relevantnih informacija u izvršenju skupa jednostavnih zadataka) u poznatim uvjetima	Jednostavna upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala u poznatim uvjetima	Ostvarenje jednostavnih komunikacija i suradnje s pojedincima u poznatim uvjetima	Izvršenje jednostavnih zadataka pod stručnim nadzorom i povremenim vodstvom u poznatim uvjetima	Preuzimanje odgovornosti za izvršavanje jednostavnih zadataka i odnosa s drugima u poznatim uvjetima
1	Pamćenje općih činjenica	Pamćenje općih teorijskih znanja	Jednostavna konkretna logička razmišljanja (potrebna za izvršenje jednostavnih konkretnih zadataka) u poznatim uvjetima	Izvođenje jednostavnih rutinskih pokreta u poznatim uvjetima	Ostvarenje općih pravila ponašanja u poznatim uvjetima	Izvršenje jednostavnih zadataka pod neposrednim stručnim i stalnim vodstvom u poznatim uvjetima	Preuzimanje odgovornosti za izvršavanje jednostavnih zadataka u poznatim uvjetima

Ilustracija 5.1: Skupni prikaz kompetencija.

Simboličkim odvajanjem 1. i 2. razine naglašava se razlika između općih društvenih zahtjeva prema svakom pojedincu (što je slučaj 1. razine) i potreba tržišta rada (što je slučaj 2. razine te svih viših razina).

Odvajanjem 7. i 8. razine naglašava se granica između poznatih kompetencija te kreiranja društveno i civilizacijski prihvatljivih novih kompetencija, čime se šire granice poznatih kompetencija.

Simboličkim odvajanjem 5. razine od 4. i 6. razine, ističe se njena posebnost. Razinama koje su više od 5. razine pripadaju kompetencije koje su djelomično ili potpuno na poznatim granicama, a onima koje su ispod 5. razine pripadaju kompetencije kojima se nije dosegla granica poznatoga, niti se ostvarilo razumijevanje o položaju tih granica. Time 5. razina označava kompetencije kojima se postiže razumijevanje o granicama poznatih kompetencija, ali bez njihovog usvajanja.

Navedenim pokazateljima razina može se odrediti složenost nekih konkretnih ishoda učenja. Razinu cjelovite kvalifikacije moguće je odrediti tek nakon upoznavanja svojstava obujma ishoda učenja i obujma kvalifikacije.

5.5.2. Određivanje obujma ishoda učenja i kvalifikacije

Zahvaljujući Bolonjskom procesu, koji je u Hrvatskoj u primjeni u visokome obrazovanju već nekoliko godina, o određivanju vrijednosti obujma ishoda učenja i

kvalifikacije nije potrebno puno diskutirati u ovom dokumentu. Sva iskustva koja su stečena primjenom Bolonjskog procesa pomažu u razumijevanju i razvoju HKO-a.

Obujam ishoda učenja označava količinu stečenih kompetencija, a određuje se cjelovitim vremenom koje se utroši za njihovo stjecanje. Po dogovoru, za kvalifikacije koje se uobičajeno stječu visokim obrazovanjem, jedinično vrijeme koje se uvodi je od 25 do 30 sati (sunčanih sati, tj. sati koji se sastoje od 60 minuta). Količina kompetencija koje se steknu učenjem u tom vremenu označava se sa: 1 ECTS. Kako svaka osoba u praksi može utrošiti i manje i više vremena za stjecanje tih kompetencija, uvodi se pojam – prosječni uspješni student. Dakle, procjenjuje se vrijeme koje je potrebno prosječnim studentima, gdje se uzimaju samo oni studenti koji su stekli odgovarajuće kompetencije, odnosno koji su uspješno završili vrjednovanje, a ne oni studenti koji ih još uvijek stječu ili nisu niti započeli.

U strukovnom se obrazovanju predlaže druga jedinična mjera: 1 ECVET, koji predstavlja, također, od 25 do 30 sati sveukupnog vremena koje je potrebno za stjecanje odgovarajućih kompetencija, uključujući sudjelovanje u formalnoj nastavi, samostalno učenje i vrjednovanje stečenih kompetencija. Na isti se način određuje obujam i za kompetencije koje se stječu obveznim obrazovanjem te gimnazijskim obrazovanjem, s tim da se uvode druge jedinične mjere (O / G).

Ukupni obujam cjelovite kvalifikacije je zbroj obujama svih ishoda učenja koji sačinjavaju tu konkretnu kvalifikaciju.

Ilustracija 5.2: Određivanje vrijednosti obujma ishoda učenja i obujma kvalifikacije.

5.5.3. Određivanje razine kvalifikacije

U HKO-u je uvedeno 8 razina složenosti za ishode učenja. S druge strane, za razine kvalifikacija dodatno su uvedene podrazine, stvarajući ukupno 12 razina i podrazina kvalifikacija: 1; 2; 3; 4.1; 4.2; 5.1; 5.2; 6; 7.1; 7.2; 8.1; 8.2.

Razina kvalifikacije definira se kao zajednička razina svih ishoda učenja dotične kvalifikacije, što se određuje pomoću razine i obujma svakog skupa ishoda učenja. Sljedećom su tablicom prikazani uvjeti koje potpuna klasa kvalifikacija i ishodi učenja moraju zadovoljiti da bi kvalifikacija (potpune klase) pripadala određenoj razini:

Razina kvalifikacije	Obujam cjelovite kvalifikacije (potpune klase)	Dodatni uvjeti za cjelovitu kvalifikaciju (potpune klase)
8.2	–	min. 3 godine istraživanja s ishodima na 8. razini, rezultirajući radovima u znanstvenim časopisima s međunarodnom recenzijom (uvjeti pristupanja: 7.1 razina)
8.1	–	min. 1 godina istraživanja s ishodima na 8. razini (uvjeti pristupanja: 7.1 razina) (Napomena: ovo je djelomična klasa)
7.2	min. 60 ECTS	min. 60 ECTS na 7. razini ili više (uvjeti pristupanja: 7.1 razina)
7.1	min. 60 ECTS	min. 60 ECTS na 7. razini ili više, te ukupno s prethodnom kvalifikacijom min. 300 ECTS (uvjeti pristupanja: 6. razina ili 4.2 razina)
6	min. 180 ECTS	min. 120 ECTS na 6. razini ili više (uvjeti pristupanja: 4.1 razina ili 4.2 razina, ovisno o profilu kvalifikacije)
5.2	min. 120 ECTS	min. 60 ECTS na 6. razini ili više (uvjeti pristupanja: 4.1 razina)
5.1	min. 60 ECVET	min. 30 ECVET na 6. razini ili više (uvjeti pristupanja: 4.1 razina, uz min. 2 godine iskustva)
4.2	min. 240 ECVET ili min. 240 (G)	min. 180 ECVET ili 180 (G) na 4. razini ili više (uvjeti pristupanja: 1 razina)
4.1	min. 180 ECVET	min. 120 ECVET na 4. razini ili više (uvjeti pristupanja: 1. razina)
3	min. 60 ECVET	min. 60 ECVET na 3. razini ili više (uvjeti pristupanja: 1. razina)
2	min. 30 ECVET	min. 30 ECVET na 2. razini ili više (uvjeti pristupanja: 1 razina)
1	min. 120 (O)	–

Konkretna kvalifikacija ima određenu razinu samo ako su zadovoljeni svi navedeni uvjeti.

Naprimjer, neka imamo kvalifikaciju koja je prikazana popisom 12 jediničnih skupova ishoda učenja (IU-1, IU-2, ..., IU-12), a tako prikazani ishodi učenja neka imaju svoje razine i obujme:

Skupine ishoda učenja	Razina ishoda učenja	Obujam ishoda učenja (ECTS)
IU-1	5	10
IU-2	5	8
IU-3	6	12
IU-4	5	5
IU-5	6	15
IU-6	5	8
IU-7	5	6
IU-8	6	14
IU-9	6	12
IU-10	7	8
IU-11	6	15
IU-12	5	7
UKUPNO:		120
Na razini 6 ili više:		76

U ovom bi slučaju navedena kvalifikacija pripadala razini 5.2.

5.5.4. Određivanje profila ishoda učenja i kvalifikacije

Za profil ishoda učenja i za profil kvalifikacija uvode se dvije dimenzije: dimenzija koja označava binarnost sustava kvalifikacija (naprimjer, sveučilišne i stručne kvalifikacije) te na ostali dio koji označava područje pripadnosti (naprimjer, strojarstvo, brodogradnja i drugo).

Profil ishoda učenja i cjelovite kvalifikacije određivat će se u radnim skupinama, a iskazivat će se prikladnim nazivima. Zbog jasnoće, u odabiru naziva pazit će se na obje dimenzije profila (binarnost), kao i na vertikalnu podjelu kvalifikacija.

5.6. Zapisivanje ishoda učenja

Kao što smo već prikazali, ishodi učenja imaju četiri osnovna svojstva, koja u konačnici moraju biti vrjednovana (izmjerena ili procijenjena). Da bi se to postiglo, uvodi se jasan način zapisivanja ishoda učenja, kojim su jasno vidljiva dva svojstva: razina i profil. Ishodi učenja trebaju biti tako zapisani da su svima jednoznačni te da je jasno i kako ih se vrjednuje (mjeri i ocjenjuje).

U mnogim se slučajevima ishode učenja započinje zapisima, kao naprimjer: “Nakon učenja student će ...”, nakon čega slijede aktivni glagoli i sadržaj na koji se odnosi. No, kako HKO uključuje sve razina, to predlažemo što jednostavniji zapis i s minimalnim brojem pravila:

- **nije potrebno ishode učenja svaki put započinjati riječima**, naprimjer, “Nakon učenja student će ...”, niti “**Pojedinac će ...**” ili slično. **Može se samo jednom**

istaknuti zajednički za cijeli jedinični skup ishoda učenja, ili se to može podrazumijevati pa nije uopće potrebno tako pisati;

- ishodi učenja **započinju aktivnim i preciznim glagolom**, kad god je to moguće i nastavljaju sadržajem na koji se odnosi. Naprimjer, “*(Pojedinač će) nabrojati osnovna svojstva ishoda učenja ...*”;
- ishodi učenja trebaju sadržavati **uvjete u kojima se aktivnost ostvaruje** (uvjete samostalnosti, te vremenska i prostorna ograničenja izvođenja navedenih aktivnosti, kao i pripadajuća odgovornost). Naprimjer, “*(Pojedinač će) nabrojati osnovna svojstva ishoda učenja ... uz povremeno korištenje Priručnika*”, “*... upravljajući rad radnih skupina te preuzimajući odgovornost za izvršenje i uspješno postizanje rezultata u prihvaćenom vremenu...*”;
- u pravilu, dobro je koristiti **jedan glagol za jedan ishod učenja**, osim u slučajevima u kojima se namjerno želi istaknuti spektar složenosti konkretnih ishoda učenja;
- ishod učenja koji uključuje glagole **iz više razine složenosti podrazumijeva ishode učenja odgovarajućih glagola niže razine složenosti**, koji se, naravno, odnose na isti sadržaj (tj. profil ishoda učenja);
- iskaz ishoda učenja mora biti **jasan i jednostavan široj javnosti**, a ne samo ekspertima;
- bilo bi dobro da jedinični skup ishoda učenja sadrži **pet do deset** ishoda učenja.

Ovakvi ishodi učenja svima jasno pokazuju što će i kako će pojedinac demonstrirati stečene kompetencije te u kojim će uvjetima to demonstrirati na provjeri i ocjenjivanju, a ubuduće izvršavati na radnom mjestu, nastavku obrazovanja, ili drugim prilikama.

U iskazu ishoda učenja, aktivnost pojedinca mora biti uočljiva, odrađena i mjerljiva (tko izvodi, što mora napraviti, u kojim vremenskim, prostornim i drugim uvjetima, koje rezultate mora postići, te koja mu je odgovornost).

Ishodi učenja su dobro zapisani ako je lako osmisлити prikladne i dobre zadatke za njihovu provjeru.

Zbog lakšeg se pamćenja kaže da ishodi učenja moraju biti SMART:

- konkretni (*Specific*)
- mjerljivi (*Measurable*)
- dogovoreni (*Agreed*)
- svrsishodni (*Relevant*)
- pravovremeni (*Timely*).

Ishodi učenja ne smiju biti dugi i složeni i treba izbjegavati komparaciju (bolje, više i slično).

Vrlo je teško svakom pojedinačnom ishodu učenja prikazati obujam pa i profil, stoga se ishodi učenja organiziraju u skupine – tj. jedinične skupove ishoda učenja. Za jedinične skupove ishoda učenja prikazivat će se eksplicitno vrijednost obujma, profil (pa čak i njegova šifra), eksplicitni prikaz razine, te postupci za određivanje kvalitete (ispit i kriteriji).

Ishodi učenja pomažu boljem razumijevanju kompetencija koje će se steći nakon učenja, što pojedince usmjerava i vodi tijekom učenja. Ishodi učenja pomažu i nastavnicima u organiziranju nastavnih jedinica. Ishodi učenja pomažu poslodavcima i drugim osobama u razumijevanju onoga što se stječe. Ustanovama koje će provjeravati kvalitetu nastavnog procesa i vrjednovanja ishoda učenja ishodi učenja puno pomažu.

Za svaki ishod učenja treba prikazati tipične zadatke za vrjednovanje i pridjeljivanje ocjene pojedinc, opisati o kakvim se načinima ispitivanja radi i koje vrste zadataka se koriste. Zadaci i načini ispitivanja trebaju biti upravo takvi da što vjernije prikazuju ishode učenja. Primjeri su: zadaci dopunjavanja, alternativnog izbora, višestrukog izbora, povezivanja i sređivanja, zadaci esejskog tipa i drugi prikladni zadaci. Iako niti broj niti struktura ishoda učenja ne prikazuju obujam ishoda, ipak daju osjećaj o tome, stoga treba paziti na prikaz obujma.

Kod vrjednovanja ishoda učenja treba uočiti dva osnovna načina (koji dolaze od dvije uloge korištenja tih vrjednovanja), a to su tzv. **relativno-kriterijski** i **apsolutni**. Kod relativno-kriterijskog vrjednovanja, od pojedinca se zahtjeva i zadovoljavanje kriterija i natjecanje s ostalima, a kod apsolutnoga vrjednovanja studentu se pridjeljuje ocjena neovisno o drugim pojedincima. O vrjednovanjima će biti više u sljedećoj knjizi, no, već je sada dobro o tome promišljati.

5.6.1. Aktivni glagoli

Izborom preciznih i aktivnih glagola, uz pripadajuće uvjete izvršenja tih aktivnosti, prikazujemo razinu složenosti ishoda učenja. Ovdje dajemo popis čestih preporučenih glagola (sortirano po složenosti, od najniže prema višim):

- **PAMĆENJE (pamćenje i dosjećanje informacija, prisjećanje)** identificirati, imenovati, iskazati / izreći (definiciju / pravilo / zakon), ispisati, ispričati, izdvojiti, izvestiti, nabrojiti, navesti, opisati, označiti, ponoviti, prepoznati / odabrati, prisjetiti se, poredati, sastaviti popis, sjetiti se (**NE: definirati, zapamtiti**);
- **RAZUMIJEVANJE (shvaćanje, sposobnost organiziranja i uređivanja, razumijevanje onog što je pročitano, slušano, ...)** dati primjer, diskutirati, grupirati, identificirati, izdvojiti, izračunati, izraziti (svojim riječima), izvestiti, klasificirati, objasniti (glavnu ideju), opisati, pokazati, predvidjeti, preoblikovati, prepoznati, raspraviti, razlikovati, razmotriti, sažeti, smjestiti, svrstati, usporediti;
- **PRIMJENJIVANJE (upotrebljavanje općeg koncepta za rješenje problema)** demonstrirati, ilustrirati, interpretirati, intervjuirati, isplanirati, istražiti, izabrati, izložiti, izračunati, izvesti, koristiti, odabrati, otkriti, pokazati, povezati, predvidjeti, prevesti, prikazati, prikupiti, prilagoditi, primijeniti (pravilo / zakon / ...), provesti, protumačiti, rasporediti, riješiti, rukovati, skicirati, upotrijebiti, (**NE: vježbati, navesti primjer**);
- **ANALIZIRANJE (rasčlamba na sastavnice u svrhu prilagodbe novim informacijama)** analizirati, identificirati (motive, razloge, uzroke, posljedice), ispitati, izdvojiti, izračunati, kategorizirati, komentirati, nacrtati, napraviti dijagram (graf, mapu), povezati, preispitati, procijeniti, proračunati, provjeriti, raščlaniti, razlikovati, razlučiti, riješiti, skicirati, sortirati, suprotstaviti, usporediti, ustanoviti (sličnost / razliku), (**NE: eksperimentirati, raspravljati**);

- **SINTETIZIRANJE (povezivanje dijelova ili ideja u cjelinu, iskazivanje originalnosti)** dizajnirati, formulirati / oblikovati, generalizirati / uopćavati, generirati, integrirati, izgraditi, klasificirati, kombinirati, konstruirati, kreirati, napisati, normirati, organizirati, osmisliti, otkriti, planirati, postaviti hipotezu, povezati, predložiti, predvidjeti, preurediti, prezentirati, pripremiti, rasporediti, razviti, sastaviti (prijedlog / rješenje), skladati, složiti, stvoriti, upravljati, urediti, voditi, zaključiti;
- **VRJEDNOVANJE (ocjena vrijednosti nečega / nekoga)** argumentirati mišljenje, izabrati opciju, izmjeriti, kritički prosuđivati, obraniti stav, ocijeniti, opravdati, odabrati, podržati, poduprijeti, potvrditi, predvidjeti, preispitati, preporučiti, procijeniti, prosuditi, rangirati, samoprocijeniti, samovrjednovati, usporediti, utvrditi, valorizirati, vrjednovati, zaključiti;
- **KREIRANJE (misli se na novo)** Jednako kao kod *SINTETIZIRANJA* te dodatno: izumiti, stvoriti.

Primjer glagola koje ne smijemo upotrebljavati:

- **nemjerljivi:** biti osposobljen; biti sposoban; imati znanje; imati osnovna znanja; imati snažan smisao za; naučiti; ovladati; osposobljavati se za; osvijestiti; postići; poznavati; primijenjivati znanje; rabiti činjenično znanje; razumjeti; razviti potrebe; upoznati; usvojiti; shvatiti da se isti događaj i pojave mogu različito tumačiti; spoznati osnovna načela; steći znanja / sposobnost / stav; zapamtiti; znati, te slične nemjerljive glagole.

5.7. Pitanja za vježbu

Koje dvije dimenzije uvodimo za kvalitetu kvalifikacije / ishoda učenja?	Osobna i institucijska.
Što koristimo u određivanju razine ishoda učenja?	Mjerljive pokazatelje razina.
Koje vrijednosti dajemo razinama ishoda učenja?	Osam razina: od 1 do 8.
Koje vrijednosti dajemo razinama kvalifikacija?	Dvanaest razina i podrazina: od 1 do 8.2
Nabrojite skupine aktivnih glagola koje smo uveli u prikazu složenosti ishoda učenja, sortirane po složenosti.	Pamćenje, razumijevanje, ..., kreiranje. Vidjeti 5.6.1.
Dajte primjere glagola koje nije dobro upotrebljavati.	Vidjeti 5.6.1.

6. Standard kvalifikacije

Hrvatski kvalifikacijski okvir ima za zadaću koordinirati i povezati sve sastavnice kvalifikacijskog sustava, pazeći na interese društva i pojedinca. U tom smislu HKO uvodi skup kriterija kojim se stvara osnova za prihvatljivu jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacijskog sustava. Koordiniranje i povezivanje među svim sastavnicama kvalifikacijskog sustava HKO ostvaruje transparentno ističući ulogu i odgovornost svake sastavnice.

Za transparentno uvođenje uloge i odgovornosti svih sastavnica kvalifikacijskog sustava potrebni su novi dokumenti od prikaza potreba tržišta rada, pojedinca i društva u cjelini do ostvarenja uvjeta za zadovoljavanje tih potreba. Jedan od tih dokumenata je tzv. standard kvalifikacije, čiji sadržaj ovdje uvodimo. Standard kvalifikacije je dokument u koji se transparentno, jednostavno i odgovorno uvode obrazovni programi za stjecanje odgovarajuće kvalifikacije.

Sadržaj standarda kvalifikacije (koji je naravno moguće podijeliti na osnovna svojstva: razina, obujam, profil i kvaliteta) je sljedeći:

0. Kôd standarda kvalifikacije (uvest će se značenje i postupak dodjeljivanja kôda, a sadržavat će ugrađenu informaciju o razini, profilu i klasi / obujmu kvalifikacije; kôd će biti stabilan pri upotrebi);
1. Osnovna svojstva kvalifikacije:
 - 1.0. Naziv kvalifikacije;
 - 1.1. Razina kvalifikacije;
 - 1.2. Minimalni obujam kvalifikacije, ECTS / ECVET / (O / G);
 - 1.3. Klasa kvalifikacije (potpuna / djelomična);
2. Elementi kvalifikacije:
 - 2.0. Kompetencije i ishodi učenja (kratki popis ili opis kompetencija i ishoda učenja);
 - 2.1. Jedinični skupovi ishoda učenja (naziv; kôd; razina; obujam; kompetencije i ishodi učenja; uvjeti u kojima se stječu kompetencije; provjera i vrjednovanje (prihvatljivi oblici učenja i mogućnost vanjskog vrjednovanja, način ocjenjivanja); primjer provjere i vrjednovanja; vrsta jediničnih skupova, tj. da li navedeni jedinični skup pripada obveznom središnjem dijelu kvalifikacije, ili izbornom, da li je nužna potpora kvalifikaciji ili je pak dio ključnih kompetencija);

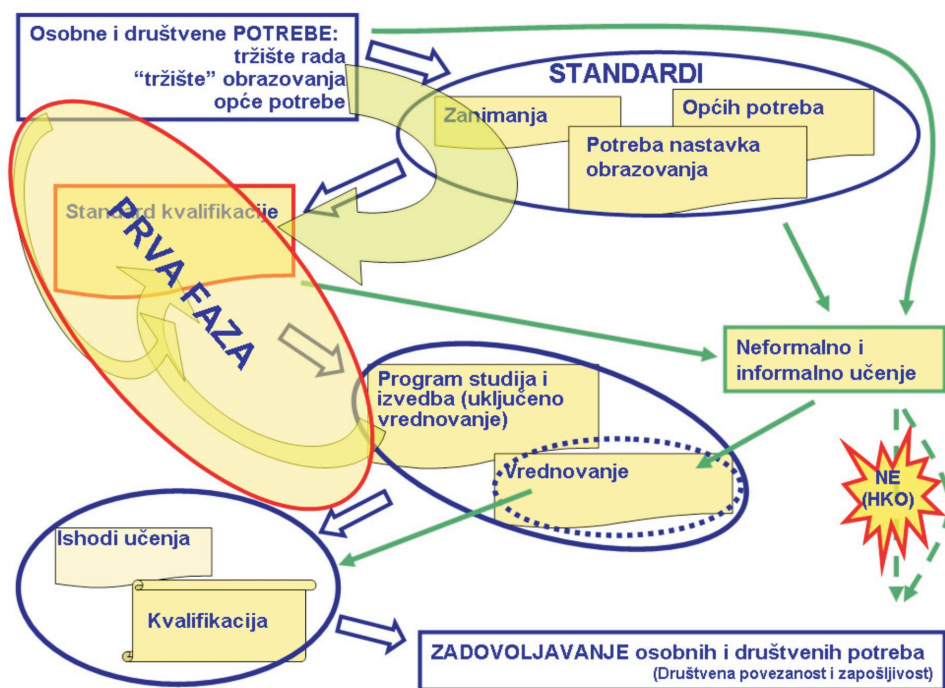
3. Elementi za osiguravanje kvalitete kvalifikacije:
 - 3.0. Uvjeti za pristupanje stjecanju kvalifikacije (ulazni uvjeti);
 - 3.1. Opravdanost uvođenja kvalifikacije (prikaz potreba i potražnje tržišta rada, pojedinca i društva za kvalifikacijom, uključujući potrebe nastavka obrazovanja);
 - 3.2. Uloga kvalifikacije (u odnosu na nastavak obrazovanja, tržište rada i drugo);
 - 3.3. Nadležne ustanove koje izdaju ispravu o stečenoj kvalifikaciji (naprimjer, gimnazije, sveučilišta, veleučilišta i druge);
 - 3.4. Rok za stjecanje kvalifikacije, tj. do kada se mogu stjecati kvalifikacije;
 - 3.5. Potrebni resursi (procjena svih potrebnih resursa za stjecanje kvalifikacije; podatci o resursima koje ulaže svaki pojedinac za stjecanje dotične kvalifikacije, tj. svoje vrijeme, prostor i novac; ne zaboravljaju se obiteljski resursi i drugi fondovi);
4. Elementi za osiguravanje kvalitete standarda kvalifikacije:
 - 4.0. Predlagatelji i nadnevak izrade prijedloga standarda kvalifikacije;
 - 4.1. Nadležna institucija za odobravanje standarda kvalifikacija i nadnevak prihvatanja prijedloga.

7. Postupak izrade standarda kvalifikacije

Standard kvalifikacije izrađuje se na osnovi standarda zanimanja te drugih sličnih dokumenata koji izlaze iz jasnog prikaza potreba za konkretnim kvalifikacijama. Te potrebe se općenito odnose na potrebe tržišta rada te drugih potreba pojedinaca i društva s ciljem zapošljavanja ili nastavka obrazovanja.

Mudro je čak novim standardima zanimanja ne prikazivati samo trenutačne potrebe tržišta rada već i one za koje se procjenjuje da će postojati u neposrednoj i trajnijoj budućnosti. Naravno, za takav je cjelovit i sustavan prikaz potrebno uključivanje cijelog društva te detaljne analize stanja i smjernica razvoja.

Ilustracija 7.1: Izrada standarda kvalifikacije u prvoj fazi provedbe HKO-a.

U prvoj se fazi provedbe HKO-a izrađuju standardi kvalifikacija za one kvalifikacije koje se trenutno stječu u RH kroz postojeće programe formalnog učenja. U sljedećim će se fazama izrađivati oni standardi kvalifikacija za koje će društvo procjenjivati

potrebu u neposrednoj budućnosti. U tom će smislu biti potrebna cjelovita analiza potreba tržišta rada i društva općenito, što će se prikazivati standardima zanimanja te drugim standardima za prikaz nastavka obrazovanja i drugih potreba društva.

Jasno je da su za prvu fazu provedbe HKO-a potrebni postojeći obrazovni programi i drugi dokumenti, dok će za drugu fazu biti potrebno dodatno izrađivati i obrazovne programe.

Ovdje iznosimo sadržaj standarda zanimanja kao prvog dokumenta koji će se izrađivati u drugoj fazi provedbe. Sadržaje drugih standarda iznijet ćemo u drugim tekstovima o HKO-u.

7.1. Standard zanimanja

Sadržaj standarda zanimanja je sljedeći:

0. Kôd standarda zanimanja (uvest će se značenje i postupak dodjeljivanja kôda, a sadržavat će ugrađenu informaciju o svim osnovnim svojstvima zanimanja; kôd će biti stabilan pri upotrebi);
1. Osnovna svojstva zanimanja:
 - 1.0. Naziv zanimanja;
 - 1.1. Razina prihvatljivih kvalifikacija, uz prikaz dodatnih uvjeta;
 - 1.2. Klasa prihvatljivih kvalifikacija (potpuna / djelomična);
2. Elementi zanimanja:
 - 2.0. Opis zanimanja (nazivi radnih mjesta u sklopu zanimanja; vrste poslova unutar zanimanja; radne sredine za obavljanje poslova unutar zanimanja; vrste tvrtki u kojima se obavljaju poslovi; opis poželjnih kompetencija; specifična zakonska regulativa, smjernice razvoja zanimanja);
 - 2.1. Opis i naziv svih osnovnih zadaća, radnih aktivnosti, operativnih postupaka i potrebnih kompetencija;
 - 2.2. Mogućnosti daljnjeg napredovanja;
3. Elementi za osiguravanje kvalitete standarda zanimanja:
 - 3.0. Opravdanost uvođenja standarda zanimanja (prikaz potreba tržišta rada, pojedinca i društva);
 - 3.1. Trajanje valjanosti standarda zanimanja, tj. kada je potrebna nova analiza i izrada standarda zanimanja;
 - 3.2. Predlagatelji i nadnevak izrade prijedloga standarda zanimanja;
 - 3.3. Nadležna institucija za odobravanje standarda zanimanja i nadnevak prihvaćanja prijedloga.

8. Treneri radnih skupina

Pitanja i zadatke za samovrjednovanje lakše izrađujemo nakon utvrđivanja ishoda učenja koji se mogu steći korištenjem ove knjige. Za primjer uzimamo trenere radnih skupina koji će imati specifične poslove u radu s radnim skupinama, u prvoj fazi provedbe HKO-a. Druge aktivnosti, vezane uz daljnji rad provedbe HKO-a, dat će se u drugim tekstovima o HKO-u.

8.1. Cilj trenera

Cilj trenera radnih skupina je pripremiti članove radnih skupina za kvalitetnu izradu standarda kvalifikacija u prvoj fazi provedbe HKO-a. Pod pripremom se podrazumijeva kratki pripremni trening pod vodstvom dvoje ili više trenera te kasniji rad i neposredna pomoć tijekom izrade standarda kvalifikacija.

8.2. Aktivnosti i zadaće trenera

Aktivnosti i pojedine zadaće koje se očekuju od trenera radnih skupina su:

1. članovima radnih skupina pomoći razumijevanje osnova HKO-a;
2. pomagati i pratiti postupak izrade standarda kvalifikacija, uključujući postupak izrade standarda zanimanja, kad je to potrebno;
3. pomagati i pratiti radne skupine do izrade standarda kvalifikacija, uključujući izradu standarda zanimanja, kad je to potrebno.

8.3. Ishodi učenja trenera

Ova knjiga omogućava stjecanje ishoda učenja koje dijelimo u tri jedinična skupa:

1. Osnove HKO-a (7. razina; 5 ECTS; 80 % prisustvovanje edukaciji; provjera prisutnosti i pisanim testovima)
 - o objasniti ulogu HKO-a i odnos s EKO-om, uz povremeno korištenje pisanih tekstova;
 - o objasniti ciljeve HKO-a i načela izrade HKO-a, uz povremeno korištenje pisanih tekstova;
 - o pronaći informacije o dosadašnjim aktivnostima i rezultatima izrade HKO-a te ih opisati, uz povremeno korištenje pisanih tekstova;

- navesti i objasniti odnos s drugim povezanim aktivnostima (Bolonjska deklaracija; Lisabonska strategija; Kopenhaška deklaracija; Europski kvalifikacijski okvir; Državna matura; Hrvatski nacionalni obrazovni standard; Nacionalni okvirni kurikulum; Strategija strukovnoga obrazovanja; Priznavanje inozemnih kvalifikacija; Osiguranja kvalitete), uz povremeno korištenje pisanih tekstova;
 - (navesti, objasniti, usporediti, upotrijebiti, analizirati, i) vrjednovati pojmove HKO-a i njihova svojstva, tijekom educiranja članova radnih skupina i grupne izrade standarda kvalifikacija, uključujući standard zanimanja;
2. Standard kvalifikacije (7. razina; 12 ECTS; 80 % prisustvovanje edukaciji; provjera pisanim testovima i uratkom)
- objasniti elemente standarda zanimanja, uz povremeno korištenje pisanih tekstova;
 - objasniti elemente standarda kvalifikacija, uz povremeno korištenje pisanih tekstova;
 - primijeniti, analizirati i upravljati postupkom izrade standarda zanimanja, te vrjednovati primjere;
 - primijeniti, analizirati i upravljati postupkom izrade standarda kvalifikacija, te vrjednovati primjere;
3. Osnove edukacije članova radnih skupina (5. razina; 3 ECTS; demonstriranje i vrjednovanje vođenja rada)
- demonstrirati zadaće i voditi članove radnih skupina s ciljem stjecanja ishoda učenja (Osnove HKO, Standard kvalifikacije);
 - vrjednovati svoj rad i rad članova radnih skupina.

9. Literatura

1. Polazne osnove Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira, Vlada Republike Hrvatske, 2007.
2. Prilozi Polaznim osnovama Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira, Vlada Republike Hrvatske, 2007.
3. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning, European Commision, 2008.
4. A Framework for Qualifications of The European Higher Education Area, Ministry of Science, Technology and Innovation, Bologna Working Group on Qualifications Framework, Copenhagen, 2005.
5. Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, European Commission, 2007.
6. Sjur Bergen, Qualifications – Introduction to a Concept, Council of Europe, 2007.
7. Operativni program Razvoj ljudskih potencijala, Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju EU fondova – www.strategija.hr.

10. Dodatak

10.1 Upute za izradu standarda kvalifikacije u prvoj fazi provedbe HKO-a

0. Kôd standarda kvalifikacije

Kôd sadrži informaciju o razini, profilu i klasi / obujmu kvalifikacije. Nadalje, kôd mora biti stabilan pri upotrebi. Koristit će se raspoloživi dokumenti:

- Nacionalna klasifikacija zanimanja
(<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/342106.html> i
tablica: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/378415.pdf>)
- Nacionalna klasifikacija djelatnosti 2007
(<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/298306.html>).

Radne skupine ne kodiraju standard kvalifikacije, već posebno tijelo / grupa.

1. Osnovna svojstva kvalifikacije

1.1 Naziv kvalifikacije. Naziv predlažu radne skupine po sektorima pazeći da sadrži informaciju o razini, profilu i klasi / obujmu. Koristiti raspoložive dokumente:

- Nacionalna klasifikacija zanimanja
(<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/342106.html> i
tablica <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/378415.pdf>);
- Nacionalna klasifikacija djelatnosti 2007
(<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/298306.html>);
- Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju
(<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/329375.html>);
- Rektorski zbor: Popis akademskih naziva i akademskih stupnjeva te njihovih kratica (<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/339031.html>);
- Vijeće veleučilišta i visokih škola i Rektorski zbor: Popis stručnih naziva i njihovih kratica (<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/339032.html>);
- Vijeće veleučilišta i visokih škola i Rektorski zbor: Izjednačavanje stručnih naziva (<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/339033.html>);
- Obrazovni planovi i programi:
 - Nastavni planovi i programi za gimnazije i strukovne škole
(<http://www.ncvvo.hr/drzavnamatura/web/public/dokumenti>);
 - Studijski programi u sustavu visokog obrazovanja
(<http://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/index>).

1.2 Razina kvalifikacije. Razina je u skladu s HKO.

- Vidjeti knjigu *“Hrvatski kvalifikacijski okvir – Uvod u kvalifikacije”*, dio 5.5.3;
- Koristiti raspoložive obrazovne planove i programe, kao pod 1.1 ovih uputa.

1.3 Minimalni obujam kvalifikacije. Uz minimalni obujam navedene kvalifikacije iskazan bodovima (ECTS / ECVET ili O / G), prikazuju se i dodatni uvjeti o potpunoj kvalifikaciji, tj. raspodjela ishoda učenja po razinama složenosti.

- Vidjeti knjigu *“Hrvatski kvalifikacijski okvir – Uvod u kvalifikacije”*, dio 5.5.3;
- Koristiti raspoložive obrazovne planove i programe, kao pod 1.1 ovih uputa.

1.4 Klasa kvalifikacije. Klasa može biti potpuna ili djelomična. Radne skupine u prvoj fazi izrade standarda kvalifikacije unose samo izraz: “Potpuna”.

- Vidjeti knjigu *“Hrvatski kvalifikacijski okvir – Uvod u kvalifikacije”*, dio 5.5.3;

2. Elementi kvalifikacije

2.1 Kompetencije i ishodi učenja. Izrađuje se popis kompetencija i ishoda učenja koji se predviđaju navedenom kvalifikacijom, a može ih biti najviše 25. Pisati kompetencije i ishode učenja tako da povezuju više kompetencija i ishodi učenja jediničnih skupova ishoda učenja, povezujući ih profilom i višom razinom. Točke 2.1 i 2.2 pisati ciklički sve dok se ne dođe do prihvatljivih zapisa. U slučaju poteškoća pri iskazivanju kompetencija i ishoda učenja u okviru navedenog broja, obratiti se trenerima, odnosno drugim ekspertima.

2.2 Jedinični skupovi ishoda učenja.

- Kôd jediničnih skupova ishoda učenja radna skupina preuzima od Operativnog tima preko trenera.
- Nazivi jediničnih skupova ishoda učenja, u prvoj fazi izrade standarda kvalifikacije, preuzimaju se iz važećih obrazovnih planova i programa (vidjeti pod 1.1 ovih uputa). U slučaju da više sličnih obrazovnih programa daje različite nazive za iste / slične predmete, tada radna skupina predlaže najprikladniji naziv (naprimjer, neki skup ishoda učenja u različitim programima stječe se sljedećim predmetima: *Fizika*, *Osnove fizike*, *Uvod u fiziku*). Za jedinične skupove ishoda učenja koji po profilu ne pripadaju dotičnoj radnoj skupini (naprimjer, *Engleski jezik* u Radnoj skupini *Turizam*) kontaktirati trenera odgovarajuće radne skupine (npr. *Filologija*) te izvijestiti trenera 26. radne skupine o tome.
- Razinu jediničnih skupova ishoda učenja pisati u skladu s pokazateljima razina (vidjeti *“Hrvatski kvalifikacijski okvir – Uvod u kvalifikacije”*, dio 5.5.1).
- Obujam jediničnih skupova ishoda učenja pisati služeći se uputama iz *“Hrvatski kvalifikacijski okvir – Uvod u kvalifikacije”*, dio 5.5.2).
- Kompetencije i ishode učenja pisati služeći se uputama iz *“Hrvatski kvalifikacijski okvir – Uvod u kvalifikacije”*, dio 5.6).
 - Koristiti raspoložive obrazovne planove i programe, kao pod 1.1 ovih uputa.

- Uvjeti u kojima se stječu kompetencije, kod formalnog oblika učenja, podrazumijevaju ustanove u kojima se provodi obrazovanje te odgovarajuće nastavnike. Za jedinične skupove ishoda učenja koji po profilu ne pripadaju dotičnoj radnoj skupini (npr. *Engleski jezik* u Radnoj skupini *Turizam*) kontaktirati trenera odgovarajuće radne skupine (naprimjer, *Filologija*) te izvijestiti trenera 26. radne skupine o tome.
- Provjera i vrjednovanje podrazumijeva: i) ustanove u kojima se provodi ta provjera i vrjednovanje, te ii) odgovarajuće ocjenjivače (napomena: oni koji provode obrazovanje ne moraju vrjednovati). Za jedinične skupove ishoda učenja koji po profilu ne pripadaju dotičnoj radnoj skupini (naprimjer, *Engleski jezik* u Radnoj skupini *Turizam*) kontaktirati trenera odgovarajuće radne skupine (npr. *Filologija*), te izvijestiti trenera 26. radne skupine o tome.
- Pod *Primjeri provjere i vrjednovanja* napisati primjer pitanja (ili druge oblike vrjednovanja) za svaki navedeni ishod učenja. Za svaku od kompetencija napisati način provjere stjecanja tih kompetencija.
- Pod *Vrsta* u popisu jediničnih skupova ishoda učenja napisati da li navedeni jedinični skup ishoda učenja pripada: i) središnjem dijelu kvalifikacije, ii) izbornom, iii) nužna potpora kvalifikaciji, ili pak iv) ključnim kompetencijama.

3. Elementi za osiguravanje kvalitete kvalifikacija

3.1 Uvjeti za pristupanje stjecanju kvalifikacije. Unose se podaci o potrebnoj razini ranije stečenih kvalifikacija te o njihovim prihvatljivim profilima.

- Pogledati Opće uvjete za pristupanje (http://personal.unizd.hr/~mdzela/hko/HKO_Upute_OpciUvjetiPristupanja.pdf);
- Koristiti raspoložive obrazovne planove i programe, kao pod 1.1 ovih uputa.

3.2 Opravdanost uvođenja kvalifikacije. Unose se podaci o potrebama i potražnji tržišta rada, pojedinaca i društva za kvalifikacijama, uključujući i potrebe nastavka obrazovanja. Koristiti raspoložive dokumente:

- Službeni podaci HZZ-a (www.hzz.hr);
- Službeni podaci DZS-a (www.dzs.hr);
- Obrazovne planove i programe, kao pod 1.1 ovih uputa, i drugo po mogućnosti.

3.3 Uloga kvalifikacije. Unosi se prepoznata uloga u odnosu na nastavak obrazovanja, tržište rada i drugo. Navesti podatke o mogućnostima nastavka obrazovanja, zapošljavanja i drugo, konzultirajući partnere. Koristiti raspoložive dokumente:

- Nacionalna klasifikacija zanimanja (<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/342106.html> i tablica: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/378415.pdf>);
- Nacionalna klasifikacija djelatnosti 2007 (<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/298306.html>);
- Obrazovni planovi i programi, kao pod 1.1 ovih uputa.

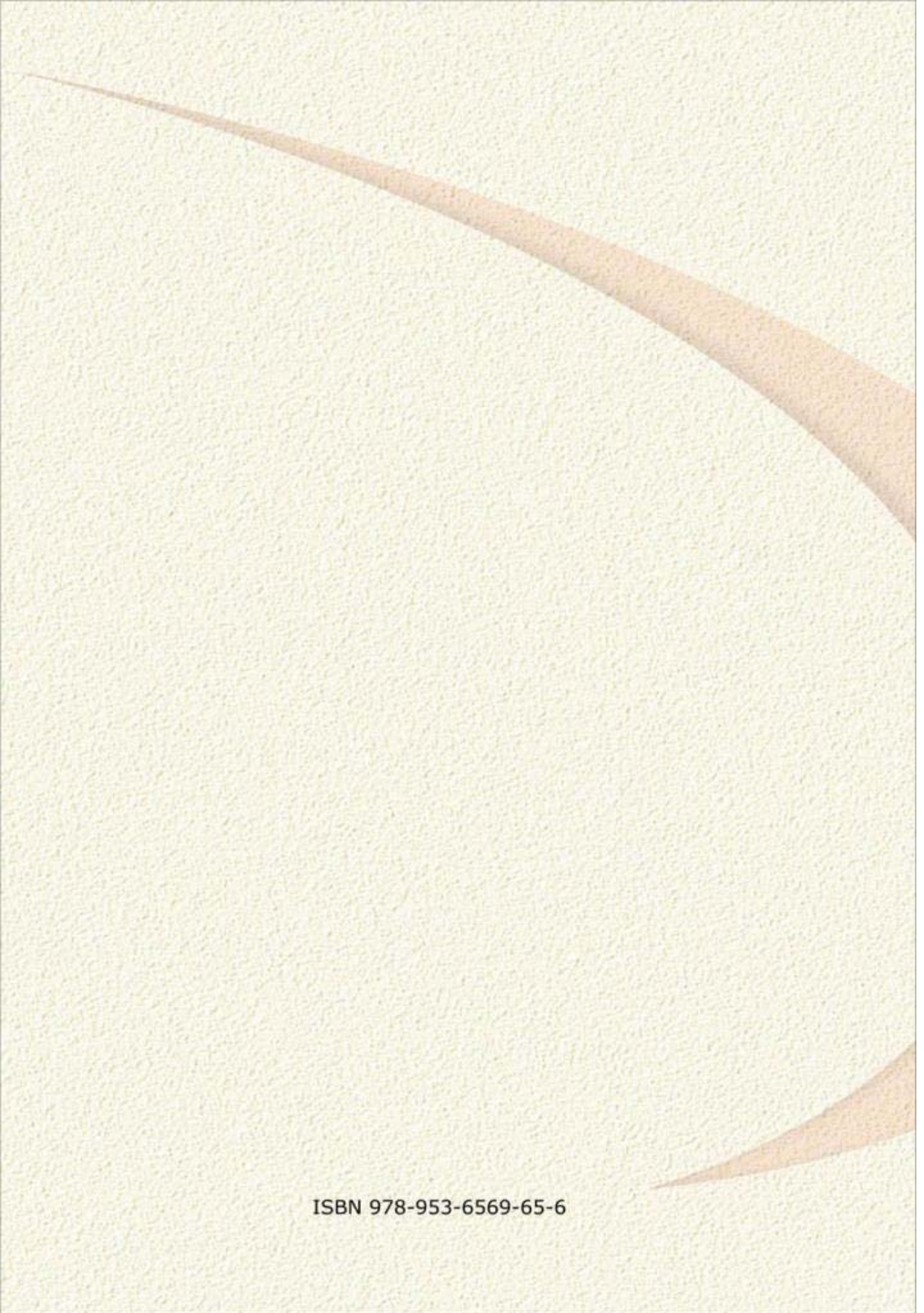
- 3.4 Nadležne ustanove koje izdaju ispravu o stečenoj kvalifikaciji. Navesti podatke o vrstama nadležnih ustanova koje izdaju javnu ispravu o stečenoj kvalifikaciji.
- 3.5 Rok za stjecanje kvalifikacije. Navesti datum do kojeg je omogućeno stjecanje kvalifikacije.
- 3.6 Potrebni resursi. Procijeniti sve potrebne resurse za stjecanje kvalifikacije. Navesti podatke i o resursima koje ulaže svaki pojedinac za stjecanje dotične kvalifikacije, tj. svoje vrijeme, prostor i novac. Ne zaboraviti obiteljske resurse i druge fondove.

4. Elementi za osiguravanje kvalitete standarda kvalifikacije

- 4.1 Predlaže standard kvalifikacije. Navesti imena osoba i ustanova koje su predložile standard kvalifikacije, te mjesto i nadnevak izrade konačnog prijedloga.
- Treneri i članovi radnih skupina, odnosno odgovarajući eksperti, trebaju analizirati zastupljenost svih relevantnih partnera u sastavu svojih radnih skupina, gdje trebaju biti uključeni:
 - predstavnici tržišta rada i sindikata;
 - predstavnici obrazovanja svih razina;
 - predstavnici studenata / učenika;
 - predstavnici partnera koji brinu o osiguravanju kvalitete (nadležna ministarstva, agencije, nacionalna vijeća i druga stručna tijela).
- 4.2 Odobrava standard kvalifikacije. Navesti imena osoba i ustanova koje su odobrile standard kvalifikacije, te mjesto i nadnevak odobrenja.

Općenito, koristiti i druge dokumente, od kojih ističemo:

- Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju
- Zakon o strukovnom obrazovanju;
- Zakon o priznavanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija;
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi;
- Zakon o obrazovanju odraslih;
- Zakon o obrtu;
- Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama;
- Pravilnik o polaganju državne mature;
- Pravilnik o postupku i načinu polaganja majstorskog ispita te ispita o stručnoj osposobljenosti
- Pravilnik o načinu ostvarivanja programa naukovanja i stručnog osposobljavanja za vezane obrte te o pravima, obvezama, praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju naučnika;
- Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja;
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe;
- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja.
- te druge dokumente koje će Operativni tim pripremati tijekom rada.

The background of the page is a light cream color with a fine, woven texture. Two large, sweeping, curved lines in a muted orange or terracotta hue are positioned diagonally. One line starts near the top left and curves towards the middle right. The other line is shorter, starting near the bottom right and curving upwards. These lines create a sense of movement and depth.

ISBN 978-953-6569-65-6